

Kvalitetsbeskrivelser for kirkegårde

PARK- OG LANDSKABSSERIEN

41 / 2010

Standardbeskrivelser med mål og tilstandskrav for kirkegårdenes drift

Af Susanne Guldager, Palle Kristoffersen og Christian Philip Kjøller

Rapportens titel

Kvalitetsbeskrivelser for kirkegårde

Forfattere

Susanne Guldager, Palle Kristoffersen og Christian Philip Kjøller

Udgiver

Skov & Landskab

Serietitel, nr.

Park- og Landskabsserien nr. 41-2010

Ansvarshavende redaktør

Niels Elers Koch

Dtp

Jette Alsing Larsen

Bedes citeret

Susanne Guldager, Palle Kristoffersen og Christian Philip Kjøller i samarbejde med Kirkeministeriet og Foreningen af Danske Kirkegårdsledere (2010): Kvalitetsbeskrivelser for kirkegårde. Park- og Landskabsserien nr. 41, Skov & Landskab, Hørsholm, 2010. 92 s. ill.

ISBN

978-87-7903-472-3 (papir)

978-87-7903-471-6 (internet)

ISSN

0907-0338

Tryk

Rosendahls

Oplag

5100 eks.

Pris

200 kr. inkl. moms

Fotos og illustrationer

Susanne Guldager og Christian Philip Kjøller

Gengivelse er tilladt med tydelig kildeangivelse

I salgs- eller reklameøjemed er eftertryk og citering af rapporten samt anvendelse af Skov & Landskabs, Kirkeministeriets og Foreningen af Danske Kirkegårdslederes navne kun tilladt efter skriftlig tilladelse fra hver af parterne.

Rapporten kan downloades på

www.km.dk, www.danskekirkegaarde.dk, www.sl.life.ku.dk

Rapporten kan bestilles på

www.sl.life.ku.dk

eller ved henvendelse til

SL books

Life Sciences

Thorvaldsensvej 40

DK-1871 Frederiksberg C

Tlf. 3535 7622

E-mail slbooks.life@slbooks.dk

CO₂-NEUTRALISERET TRYKSAG FRA ROSENDAHLS
Klimapåvirkningen ved fremstilling af denne tryksag er neutraliseret ved at støtte klimaprojekter i udviklingslandene, der resulterer i en tilsvarende CO₂-reduktion

Forord

Denne rapport indeholder »Kvalitetsbeskrivelser for kirkegårde«. Rapporten afslutter anden del af projektet: Driftsstyring på Kirkegårde, som blev igangsat 1. februar 2007. Projektets overordnede formål har været at udvikle værktøjer, der kan bidrage til en optimering af kirkegårdenes forvaltning uden at forringe det ønskede serviceniveau.

Første del af projektet omfattede en undersøgelse af arealer, arbejdsopgaver og økonomi på 11 kirkegårde. Formålet var at karakterisere omfang og indhold af de opgaver, der løses på kirkegårdene og opstille udvalgte nøgletal for aktiviteter og ressourceforbrug. Delprojektet resulterede i en arbejdsrapport med titlen: »Driftsstyring på kirkegårde – nøgletal til belysning af kirkegårdenes forvaltning« Skov & Landskab arbejdsrapport 45/2008. Rapporten kan findes på www.sl.life.ku.dk og www.km.dk.

Anden del af projektet afsluttes med »Kvalitetsbeskrivelser for kirkegårde«. Kvalitetsbeskrivelserne skal anvendes ved fastlæggelse af mål for driften både for kirkegården som helhed og for de elementer kirkegården består af. Det samlede driftsstyringssystem består af kvalitetsbeskrivelser og en håndbog. Derfor er der i tilknytning til kvalitetsbeskrivelserne udarbejdet en håndbog med anvisninger og udførelseskrav i forhold til de arbejdsopgaver, der er centrale på kirkegårdene i dag. Denne håndbog er udarbejdet som projektets tredje del. Det er vigtigt, at både menighedsrådsmedlemmer og ansatte bruger tid på at sætte sig ind i kvalitetsbeskrivelser og håndbog. For nogle kan det være

relevant at deltage i uddannelses- eller efteruddannelses tilbud.

Projektet »Driftsstyring på Kirkegårde« henvender sig til kirkegårdsforvaltninger og til de kirkelige myndigheder, der har det overordnede ansvar for kirkegårdenes drift og udvikling. Projektet er gennemført ved Skov & Landskab på Københavns Universitet med seniorrådgiver Susanne Guldager som projektleder, videnskabelig assistent Christian Philip Kjøller som projektmedarbejder og seniorrådgiver Palle Kristoffersen som faglig sparringspartner. Det er Kirkeministeriet og Foreningen af Danske Kirkegårdsledere (FDK), der står bag projektet og udgør projektets styregruppe. Desuden har der i projektforløbet været afholdt møder med repræsentanter fra de faglige foreninger indenfor kirkegårdsområdet.

En række kirkegårde har ydet uvurderlig støtte til gennemførelse af projektets anden og tredje del ved at stille tid og materiale til rådighed, og ved at besvare spørgsmål og deltage i faglige diskussioner undervejs. Kirkegårdene er: Roskilde kirkegårde, Herfølge kirkegård, Møgeltonder kirkegård, Tønder kirkegård, Viborg kirkegård og Vindinge kirkegård på Fyn. Uden disse kirkegårde vil projektet have været vanskeligt at gennemføre. Skov & Landskab retter en særlig tak til disse kirkegårdsforvaltninger.

Susanne Guldager, Palle Kristoffersen og Christian Philip Kjøller

Indhold

Forord	3
Indhold	4
Introduktion	5
Kvalitetsbeskrivelsernes arealtyper – udvalgt i forhold til et kirkegårdseksempel	6
Oversigt over arealtyper og elementer	8
Grønne elementer	13
Blomster	14
Græs.....	18
Hække og pur	22
Buske	27
Træer	31
Bevoksninger	33
Vand	37
Grå elementer	39
Belægninger	40
Bygværker.....	45
Terræninventar	48
Sammensatte elementer	52
Gravstedslementer.....	53
Kulturhistoriske elementer.....	56
Generelle opgaver	57
Særlige anlæg	63
Gravanlæg	64
Kulturhistoriske anlæg.....	65
Ydelser	69
Erhvervelsesydelser	70
Begravelsesydelser.....	71
Gravstedsydelser	75
Pyntningsydelser.....	79
Begrebsdefinitioner	83
Litteratur	91

Introduktion

Det samlede resultat af anden og tredje del af »Driftsstyring på kirkegårde« er to redskaber, som formidles med rapporterne: »Kvalitetsbeskrivelser for kirkegårde« og »Praktisk håndbog i kirkegårdsdrift«.

I forbindelse med arbejdet med kvalitetsbeskrivelser og håndbog viste det sig nødvendigt at definere en fagterminologi til støtte for en fællesforståelse i forhold til driftsopgaverne på kirkegårdene. En liste over de faglige begreber, der blev udviklet i denne sammenhæng, findes bagest i denne rapport.

Baggrund og formål

De to rapporter er udarbejdet med henblik på at tydeliggøre driftsopgaven og bidrage til optimering af opgavens løsning. Både kvalitetsbeskrivelserne og håndbogen er redskaber, der skal bruges og videreudvikles lokalt.

På kirkegårde i Danmark er der tradition for et højt plejeniveau både i anlægget som helhed og på de gravsteder og gravanlæg, hvor der laves aftale med brugerne om driften. Det er en del af traditionen, at driften organiseres lokalt og netop dette forhold har medvirket til at udvikle kirkegårdsanlæggenes særpræg. I en tid med fokus på sammenhængen mellem kvalitet og ressourceanvendelse er der imidlertid behov for at arbejde med styring af driften, så den faglige og æstetiske kvalitet i de enkelte anlæg sikres og videreudvikles indenfor de

givne rammer. Det er baggrunden for projektet »Driftsstyring på kirkegårde«.

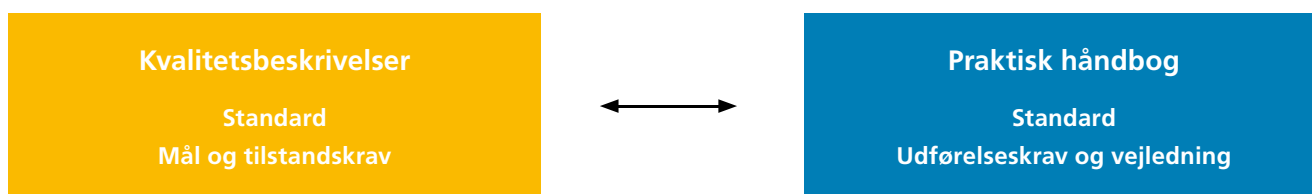
Kvalitetsbeskrivelserne er tænkt som et redskab til fastsættelse af mål og tilstandskrav for kirkegårdsanlægget og dermed for driften. Dette er en ledelsesmæssig opgave. Håndbogen er en vejledning i, hvordan de til mål og tilstandskrav knyttede opgaver udføres. Håndbogen er for driftspersonalet. Kvalitetsbeskrivelser og håndbog beskriver således driften fra 2 forskellige synsvinkler – den strategiske og den praktiske. Men der er naturligvis en snæver sammenhæng mellem de to redskaber, og tanken er, at de både kan bruges hver for sig og som supplement til hinanden.

Kvalitetsbeskrivelserne

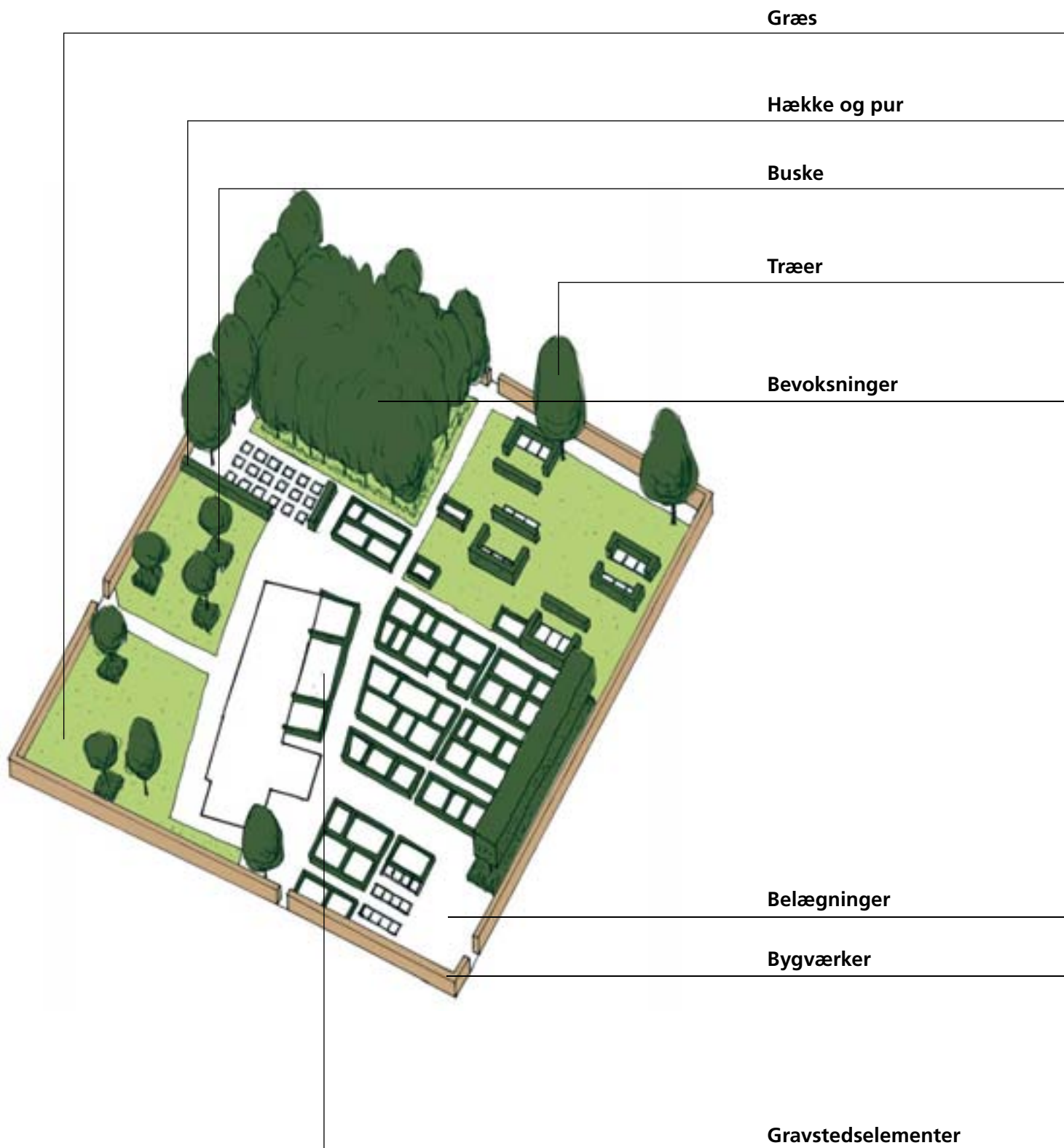
I kvalitetsbeskrivelserne beskrives driftsopgaven ved brug af grønne, grå og sammensatte standard-elementer. For at opnå en dækkende beskrivelse af den samlede driftsopgave omfatter kvalitetsbeskrivelserne også beskrivelser af generelle opgaver, særlige anlæg og ydelser.

Kvalitetsbeskrivelserne er opdelt i arealtyper, som underopdeles i elementer for at differentiere beskrivelsen af driften. Hver arealtype omfatter beslægtede elementer, hvilket giver valgmuligheder. Indhold og opbygning af de enkelte elementbeskrivelser er nærmere beskrevet som indledning til de enkelte beskrivelsesafsnit i rapporten.

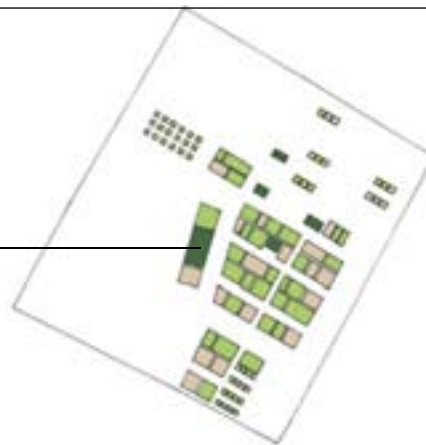
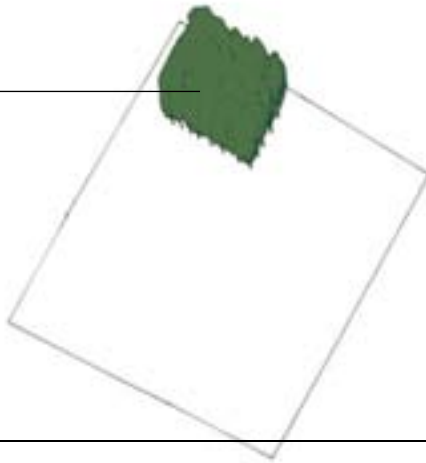
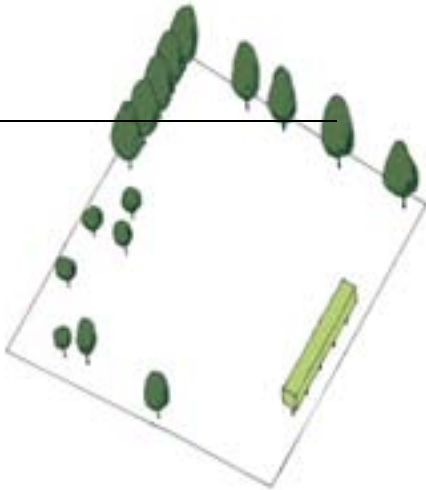
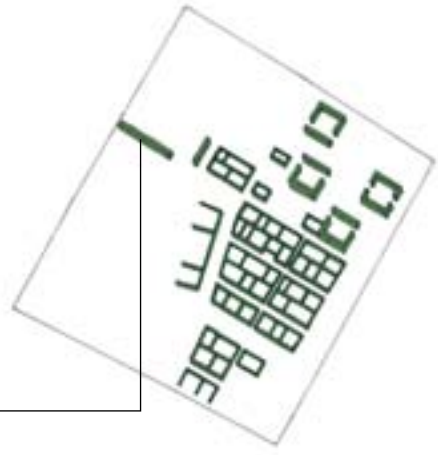
Figur 1. Kvalitetsbeskrivelser og praktisk håndbog supplerer hinanden.

Kvalitetsbeskrivelsernes arealtyper – udvalgt i forhold til et kirkegårdseksempel

Figur 2. Eksempel på hvordan en kirkegård kan opdeles i arealtyper.
Blomster, vand og terræinventar findes ikke som arealtyper på den pågældende kirkegård.

Oversigt over areal typer og elementer

Grønne elementer:

Blomster

Enårig blomster
Roser
Stauder og bunddække
Slyng- og klatreplanter

Græs

Prydplæne
Græsplæne
Slået græs
Naturgræs

Hække og pur

Gravstedshække
Prydhække
Klippede hække
Klippet pur
Fritvoksende hække

Buske

Formklippede buske
Fritvoksende buske
Busket
Bunddækkende buske

Træer

Fuld kronede træer
Formede træer

Bevoksninger

Levende hegn
Krat
Lund
Skov

Vand

Bassin
Andre vandelementer

Grå elementer:

Belægninger

Faste belægninger
Løse belægninger
Fladedækning
Stenkanter

Bygværker

Trapper og ramper
Terrænmure
Stendiger
Mure, portaler og andre bygværker

Terræninventar

Monumenter
Gravminder
Registrerede bevaringsværdige gravminder
Inventar

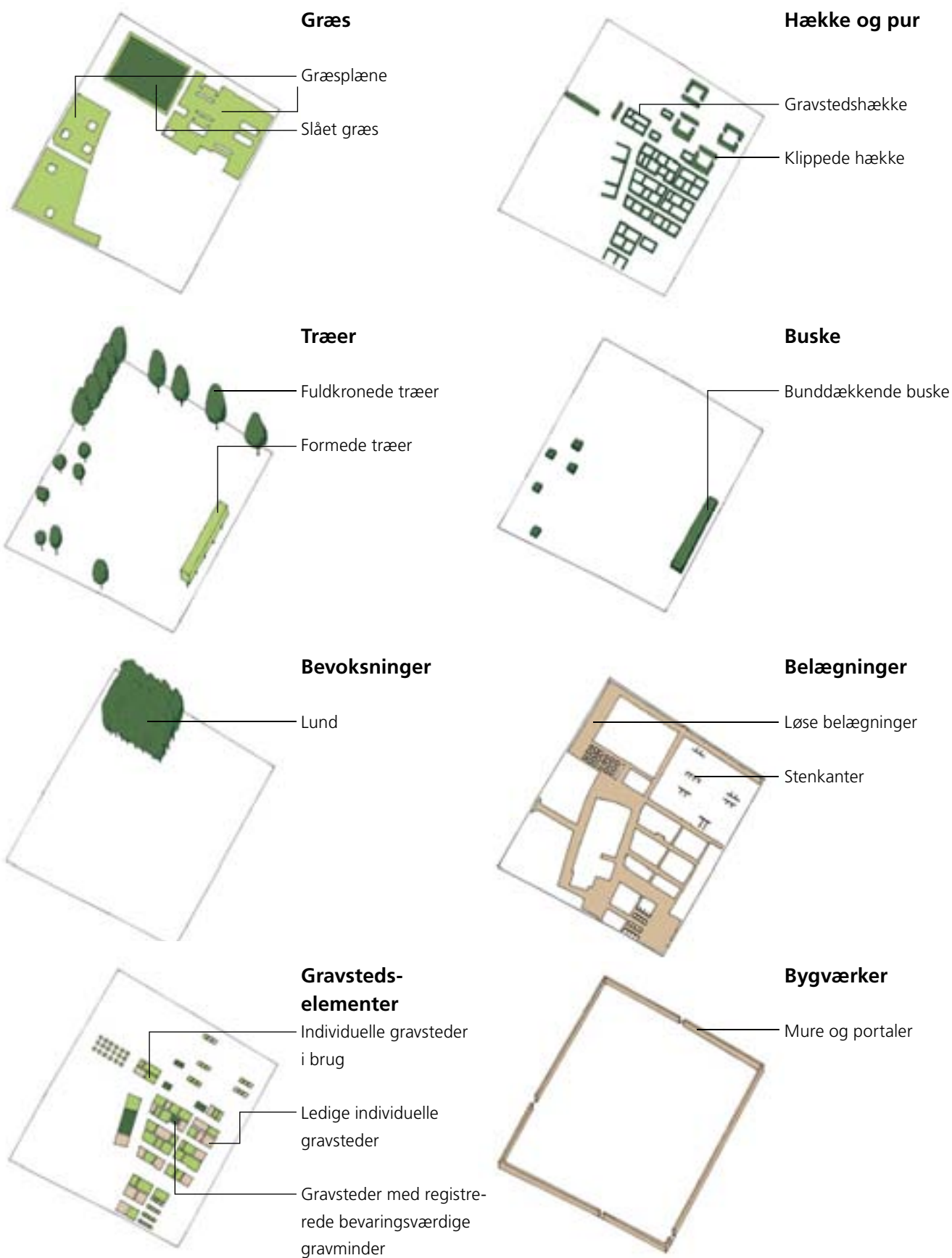
Sammensatte elementer

Gravstedselementer

Individuelle gravsteder i brug
Ledige individuelle gravsteder
Gravsteder med registrerede bevaringsværdige gravminder

Kulturhistoriske elementer

Kirkegårdsdiger

Figur 3. Eksempel på valg af elementer på et kirkegårdseksempel.

Fra kvalitetsbeskrivelser til plejeplan

Kvalitetsbeskrivelser og håndbog indeholder standarder for de almindeligt forekommende elementer. I forbindelse med udarbejdelsen af en plejeplan vælges mellem forskellige standardelementer afhængigt af hvilke mål, der er for driften på den enkelte kirkegård, og hvilke ressourcer der er til rådighed.

Plejeplanen er det tredje redskab i et lokalt driftsstyringssystem. Med plejeplanen fastlægges mål og retningslinier for driften på den enkelte kirkegård. Plejeplanen skaber klarhed til gavn for ledelse, personale og kirkegårdens brugere. Plejeplanen er desuden et udtryk for hvordan, og til hvad de økonomiske midler anvendes.

Plejeplanen

Kvalitetsbeskrivelserne er grundlag for plejeplanen for den enkelte kirkegård. Plejeplanen indeholder specifikke mål og krav til pleje og vedligeholdelse på kirkegården. Men plejeplanen kan også indeholde anvisninger på lokale arbejdsmetoder, gødningsplaner, planer for genopretning af skrantende elementer mv. Udformning og omfang afhænger af behov og ressourcer lokalt.

Kirkegårde er forskellige, derfor vil brugen af kvalitetsbeskrivelsernes standarder også være forskellige f.eks. betyder de lokale forhold meget med

hensyn til, hvad der er muligt i det enkelte anlæg. Ligeledes spiller historiske og naturgivne forhold en rolle. Forståelse for disse forhold er derfor væsentlig, når man skal sætte mål og fastlægge den ønskede tilstand på kirkegården, og arbejdet med plejeplanen skal derfor starte med en registrering af det eksisterende.

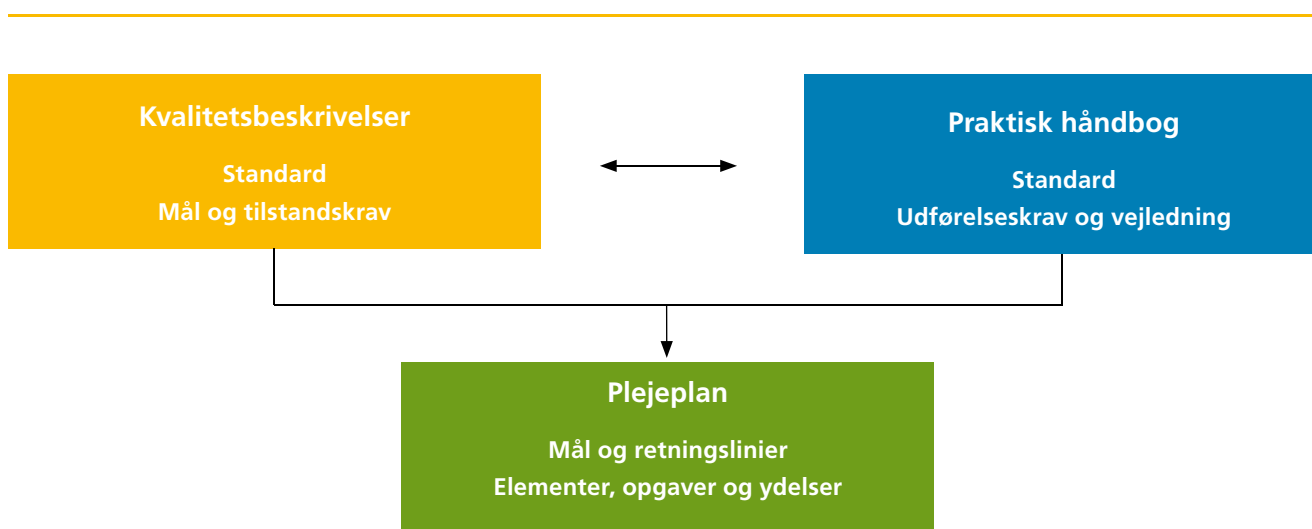
Arbejdet med en plejeplan indeholder flg. faser:

- Registrering af de eksisterende forhold
- Fastsættelse af mål for og hensigter med kirkegården
- Fremskaffelse af kortmateriale, gerne elektronisk
- Opdeling af kirkegården i arealtyper
- Valg af elementer
- Beskrivelser af generelle opgaver, særlige anlæg og ydelser
- Registreringer af mængder, arealer, længder, antal mv.

Valg af udtryk og elementer

At diskutere hvilket udtryk, der er målet for driften på kirkegården som helhed eller for forskellige delområder på kirkegården, hører til det indledende arbejde med en plejeplan.

De forskellige grønne elementer bidrager på hver deres måde til det samlede udtryk. Derfor skelnes der mellem haveudtryk, parkudtryk og naturudtryk. Det høje plejeniveau, som vi er vant til på

Figur 4. Sammenhæng i driftsstyringen.

Arealtyper	Haveudtryk	Parkudtryk	Naturudtryk
Blomster	Enårige blomster		
	Roser		
	Stauder og bunddække		
	Slyng og klatreplanter		
Græs	Prydplæne		
	Græsplæne		
		Slået græs	
			Naturgræs
Hække og pur	Gravstedshække		
	Prydhække		
	Klippede hække		
	Klippet pur		
	Fritvoksende hække		
Buske	Formede buske		
	Fritvoksende buske		
	Busket		
	Bunddækkende buske		
Træer	Fuldkronede træer		
	Formede træer		
Bevoksninger		Levende hegn	
		Krat	
		Lund	
			Skov
Vand	Bassin		
	Andre vandelementer		

Figur 5. Skema, der viser de grønne elementers normale fordeling i forhold til det ønskede plejeudtryk.

kirkegårde i Danmark, udtrykker, at det er det fine haveanlæg, der er målet, dvs. haveudtrykket. Tilstræbes et park- og naturudtryk er målet et andet og de elementer, der vælges er således også nogle andre.

Haveudtryk, parkudtryk og naturudtryk anvendes også, når man skal vælge plejeudtryk for de grå elementer og niveau for generelle opgaver. Haveudtryk er et præcist, kultiveret udtryk – Parkudtryk er et robust, kontrolleret udtryk – Naturudtryk er et selvgroet udtryk.

Gravanlæg

Gravanlæggene er det centrale på kirkegården da det er her begravelsesopgaven varetages. På de fleste kirkegårde er der forskellige typer gravanlæg,

tilpasset behovet. Gravanlæg kan bestå af fælles elementer og individuelle elementer. Fælles elementer stilles til rådighed for de brugsberettigede, men kirkegården har ansvaret for driften. Individuelle elementer er de brugsberettigedes eget ansvar.

Styrkelse af det gartnerfaglige i beskrivelsen af driftsopgaven

I praksis samt i lovgivning og vejledninger er betegnelserne renholdelse og vedligeholdelse hidtil blevet brugt i forbindelse med drift af gravsteder. Da et af målene med projektet »Driftsstyring på kirkegårde« er at definere retvisende og fagligt korrekte betegnelser er pleje og vedligeholdelse blevet valgt som erstatning for renholdelse og vedligeholdelse, således som det fremgår af figur 6 og begrebsdefinitionerne bagest i denne rapport.

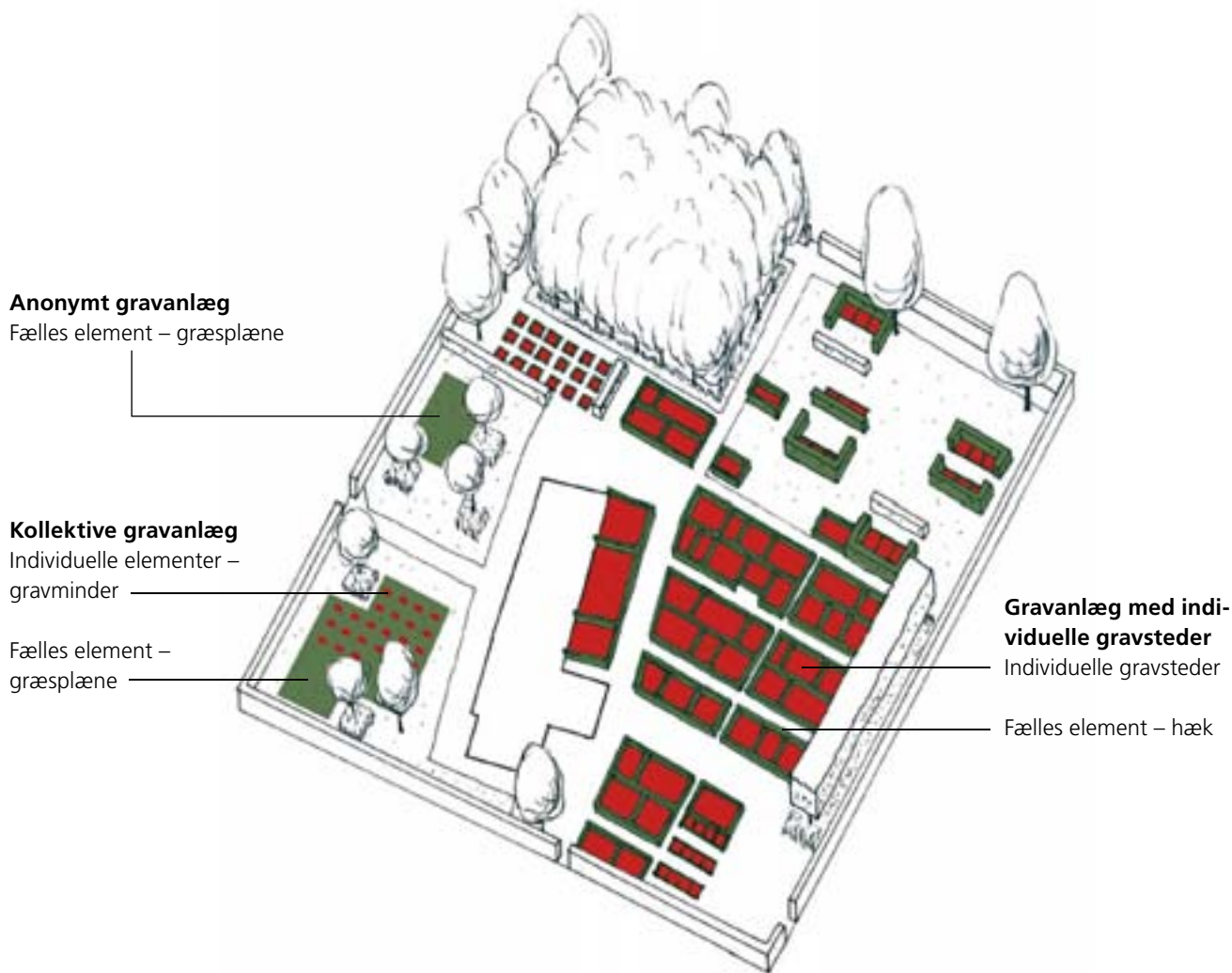
Gammel betegnelse	Ny betegnelse
Renholdelse	Pleje og vedligeholdelse
Ren- og vedligeholdelse	Udvidet pleje og vedligeholdelse

Figur 6. Pleje og vedligeholdelse erstatter ren- og vedligeholdelse.

Et skridt på vejen

Målrettet driftsstyring omfatter også styring i forhold til de til rådighed værende ressourcer. »Driftsstyring på Kirkegårde« indeholder ikke et ressourcestyrværktøj. Men arbejdet med plejeplanen tager ofte udgangspunkt i et elektronisk kort over

kirkegården, hvor elementer, gravanlæg og gravsteder vises. Det giver mulighed for at få et overblik over de arealstørrelser og mængder, som håndteres i driften. Efterfølgende kan tidsmålinger og beregninger give et indblik i tids- og ressourceforbrug ved løsning af de enkelte opgaver på kirkegården og forbindes med kvaliteten. Med relevante IT-løsninger vil sammenhængen mellem omkostninger og kvalitet i forbindelse med driften kunne tydeliggøres og anvendes blandt andet som grundlag for takstberegninger mm. Kvalitetsbeskrivelser og håndbog er således kun et skridt på vejen til belysning af driftsopgavens omfang og indhold.

Figur 7. Eksempel på gravanlæg på en kirkegård. Fælles elementer er grønne, og individuelle elementer er markeret med rødt. Gravanlæg med individuelle gravsteder kan være uden fælles elementer, f.eks. hvis hæk eller kant ikke stilles til rådighed af kirkegården. Kollektive gravanlæg kan være uden individuelle elementer, hvis hele gravstedet inkl. gravminde stilles til rådighed af kirkegården.

Grønne elementer

Grønne elementer er elementer, hvor forståelse for planterens vækstkrav og udvikling er vigtigt. Driftsopgaven på grønne elementer betegnes som gartnerisk pleje.

Mål for pleje af de forskellige grønne elementer kan være et bestemt plejeudtryk, f.eks. have-, park- eller naturudtryk. Sammenhængen mellem element og plejeudtryk fremgår af figur 5.

Kvalitetsbeskrivelsernes opbygning – grønne elementer

Blomster

Grønne elementer

Enårige blomster

Der er en lang tradition for at bruge enårige blomster på kirkegården. Enårige blomster er med til at understøtte kirkegårdens haveudtryk.

Overskrift

Elementets navn.

Indledende tekst

Beskriver kort elementet og dets rolle i dansk kirkegårdstradition.

Ikonbillede

Billede som viser et typisk eksempel på elementet.

Beskrivelse, mål og anvendelse

Enårige blomster er planter som ryddes efter blomstring. Der skelnes mellem forårs-, sommer-, efterårs-, og vinterblomster.

Plejen sigter mod, at planterne kan opleves både på afstand og tæt på, hvor den enkelte plantes vækstform, blomstring,

farve og duft opleves. Enårige blomster anvendes på individuelle gravsteder og kollektive gravanlæg. Enårige blomster anvendes også i bede eller kummer i forbindelse med fællesmonumenter, ved pladser og kapeller og andre steder på kirkegården.

Beskrivelse, mål og anvendelse

Er en kort definerende beskrivelse af elementet, en angivelse af typiske mål som plejen skal stræbe mod. Desuden angives, hvor elementet anvendes på kirkegården.

Tilstandskrav

- Planterne fremtræder sunde og i god vækst.
- Arter og sorter fremtræder i overensstemmelse med deres karakter.
- Døde og udlevede planter forekommer ikke.
- Visne blomster og frøstande skæmmer ikke helheden.

- Afskårne stængler og andet afklip forekommer ikke.
- Ukrudt forefindes ikke.
- Kanter mod andre elementer afsluttes naturligt og i harmoni med elementets karakter.

Tilstandskrav

De krav der stilles til elementets udtryk eller funktion. Tilstandskrav er en konkretisering af målene for elementet. Tilstandskravene fortæller ikke, hvordan plejen skal udføres.

Bemærkninger

Til enårige blomster regnes også løg og knolde som ryddes (f.eks. juletulipaner) eller optages for vinteropbevaring (f.eks. knoldbegonier).

Bemærkninger

Hvis der er andre relevante forhold for elementet er de anført her.

Enårige blomster

Der er en lang tradition for at bruge enårige blomster på kirkegården. Enårige blomster er med til at understøtte kirkegårdens haveudtryk.

Beskrivelse, mål og anvendelse

Enårige blomster er planter, som ryddes efter blomstring. Der skelnes mellem forårs-, sommer-, efterårs-, og vinterblomster.

Plejen sigter mod, at planterne kan opleves både på afstand og tæt på, hvor den enkelte plantes vækstform, blomstring, farve og duft opleves.

Enårige blomster anvendes på individuelle gravsteder og kollektive gravanlæg. Enårige blomster anvendes også i bede eller kummer i forbindelse med fællesmonumenter, ved pladser og kapeller og andre steder på kirkegården.

Tilstandskrav

- Planterne fremtræder sunde og i god vækst.
- Arter og sorter fremtræder i overensstemmelse med deres karakter.
- Døde og udlevede planter forekommer ikke.
- Visne blomster og frøstande skæmmer ikke helheden.
- Afskårne stængler og andet afklip forekommer ikke.
- Ukrudt forefindes ikke.
- Kanter mod andre elementer afsluttes naturligt og i harmoni med elementets karakter.

Bemærkninger

Til enårige blomster regnes også løg og knolde som ryddes (f.eks. juletulipaner) eller optages for vinteropbevaring (f.eks. knoldbegonier).

Roser

Brug af roser på kirkegården er en tradition med rødder i den romantiske stilperiode. Roser bruges som udtryk for følelser. F.eks. er røde roser symbol på kærlighed.

Beskrivelse, mål og anvendelse

Der skelnes mellem prydroser, buskroser og klatreroser. Prydroser kræver intensiv pleje, både når de vokser solitært og i rosenbede.

Plejen sigter mod at rosernes blomsterpragt, frodighed og duft kan opleves tæt på og som en del af helheden.

Roser anvendes på individuelle gravsteder, kollektive gravanlæg og på kirkegårdens parkarealer.

Tilstandskrav

- Roserne fremtræder sunde, i god vækst og med rig blomstring.
- Visne blomster skæmmes ikke helheden.
- Høje årsskud er afklippet inden vækstsæsonens afslutning.
- Ved vækstsæsonens begyndelse bryder årsskud fra grene i lav højde.
- Vildskud forekommer ikke.
- Generende ukrudt må ikke forekomme.
- Afskårne stængler og afklip forekommer ikke.
- Kanter mod andre elementer afsluttes naturligt og i harmoni med elementets karakter.

Bemærkninger

Fornyelse og omlægning af rosenbede må påregnes. Buskroser hører under elementet busket. Klatreroser hører under elementet slyng- og klatreplanter.

Stauder og bunddække

Traditionelt er stauder og bunddække blevet anvendt som pynt på kirkegårdens gravsteder.

Beskrivelse, mål og anvendelse

Stauder og bunddække er flerårige, urteagtige planter, som anvendes for at opnå en æstetisk virkning.

Plejen sigter mod, at stauder bidrager til frodighed med udgangspunkt i arternes forskellige blomsterpragt, højde, farve, bladform og duft. Hvor forskellige stauder plantes sammen i bede, skal plejen sikre et varieret men harmo-

nisk udtryk. Plejen af bunddække skal sikre et ensartet og harmonisk fladedække.

Stauder anvendes solitært eller sammen i kompositioner, hvor man ønsker en permanent, dekorativ plantning. Bunddække anvendes, hvor der ønskes en grøn, harmonisk flade alene eller som underlag for anden beplantning mv.

Tilstandskrav

- Planterne fremtræder sunde og i god vækst.
- Arter og sorter fremtræder i overensstemmelse med deres karakter og det tilsigtede udtryk.
- Visne blomster, gamle stængler og frøstande er afpudset inden vækstsæsonens start (tidspunkt, metode og omfang afhænger af art, plantningstype og anlæggets karakter).
- Ukrudt forefindes ikke efter lugning.
- Afskårne stængler og afklip forekommer ikke.
- Kanter mod andre elementer afsluttes naturligt og i harmoni med elementets karakter.

Bemærkninger

Prydgræsser, bregner, løgvækster og visse lave halvbuske kan indgå i bede med stauder eller bunddække, hvis deres vækstform og plejekrav gør dem egnede. Som eksempler på almindeligt anvendte halvbuske kan nævnes lavendel, vinca, pachysandra eller hedera.

Slyng- og klatreplanter

Slyng- og klatreplanter anvendes i forbindelse med bygninger eller særlige konstruktioner. Planterne støtter ofte et arkitektonisk formål.

Beskrivelse, mål og anvendelse

Slyng- og klatreplanter bidrager med frodighed og blomstring.

Plejen af slyng- og klatreplanter skal tilpasses planternes forskellige vækstmåder og sigte mod at styrke blomstring, frodighed og vækstform.

Slyng- og klatreplanter anvendes på mure, pergolaer, stativer og hegn, hvor der er begrænset plads, eller hvor en lodret flade ønskes dækket.

Tilstandskrav

- Planterne fremtræder sunde og i god vækst.
- Arter og sorter fremtræder i overensstemmelse med deres karakter.
- Planterne generer ikke vinduer, døre, udhæng, nedløbsrør og lignende.
- Slyng- og klatreplanter går ikke væsentligt ind i stier og vejes fritrumsprofiler.
- Planterne hæfter selv på et underlag eller vokser med støtte, som passer til deres vækstmåde.
- Rankende planter er bundet op.
- Afskårne stængler og afklip forekommer ikke.

Bemærkninger

Slyng og klatreplanter kan deles op i fire undergrupper med forskellig vækstmåde og krav til voksested. De fire grupper er: slyngplanter (kaprifolie, blåregn), klatreplanter (klematis, vildvin), hæfteplanter (vedbend, rådhusvin), rankende planter (klatrerosen, vinterjasmin).

Udstrækningen af især selvhæftende planter skal beskrives og håndhæves. Det gælder også for selvhæftende planter på træer, som f.eks. vedbend. De øvrige planters udstrækning og form bestemmes ofte af den etablerede støtte.

Prydplæne

Tidligere tiders kirkegårde var dækket af græs, som blev plejet ved høstet eller afgræsning. I dag skelnes mellem forskellige typer af græs afhængigt af det ønskede plejeudtryk, med prydblænen som det fineste.

Beskrivelse, mål og anvendelse

Kirkegårdens prydblæner fremstår som grønne, velklippede flader.

Plejen sigter mod, at prydblænen fastholdes og udvikles som prydblæne. Målet er, at kirkegårdens prydblæner fremstår som præcise, jævne, tætte og grønne flader uden større mængder ukrudt.

Prydblæner anvendes, hvor vigtige områder ønskes markeret med et særligt velplejet udtryk.

Tilstandskrav

- Prydblænen fremstår altid som en velklippet flade.
- Prydblænen er tæt, sammenhængende og i god vækst.
- Græsset er mellem 3 og 6 cm højt.
- Der forekommer ikke afklip i klumper.
- Der forekommer ikke kørespor eller anden mekanisk skade.
- Der accepteres mindre indslag af anden flora.
- Kanter er afklippede mod andre elementer.
- Afstukne kanter er jævne og regelmæssige, dog skarpe umiddelbart efter afstikning.
- Prydblænen hæver sig ikke omkring faste elementer.

Bemærkninger

Græsplæne

Græsplæner bruges på kirkegårdenes parkarealer og i kollektive gravanlæg, f.eks. plader i græs. Desuden har græsplænen fået en større udbredelse på ledige gravarealer, efterhånden som overflødige gravsteder sløjfes helt eller delvis.

Beskrivelse, mål og anvendelse

Kirkegårdens græsplæner fremstår som klippede, grønne flader.

Plejen sigter mod, at græsplænen fastholdes og udvikles som græsplæne. Målet er, at græsplænerne fremtræder med en sammenhængende græsflade, hvor ukrudt kan forekomme og afklip kan forekomme i mindre omfang.

Græsplæner findes typisk på parkarealer, herunder på gangarealer samt på anonyme og kollektive gravarealer og ledige eller nedlagte gravstedsområder.

Tilstandskrav

- Græsplænen fremstår som en klippet flade.
- Græsplænen er tæt, sammenhængende og i vækst. Små pletter med mindre god tæthed og vækst accepteres.
- Græsset er mellem 4 og 8 cm højt.
- Der kan i begrænset omfang forekomme afklip i klumper.
- Der kan forekomme kørespor eller anden mekanisk skade.
- Der accepteres et vist indslag af anden flora.
- Kanter er afklippede mod andre elementer.
- Afstukne kanter er jævne, dog skarpe umiddelbart efter afstikning.

Bemærkninger

Løgplæner er græsplæner, der prydes af løgvækster – typisk om foråret. Græsset slås først, når blomstringen er afsluttet og bladene er visnede.

Pleje af græsplænenes grænser og overgange til hække og anden beplantning beskrives lokalt i plejeplanen.

Slået græs

Slået græs svarer i udtryk til tidligere tiders græsdækkede kirkegård. I dag anvendes slået græs i naturprægede områder, eller hvor der ønskes en lavere plejeindsats. Slået græs anvendes også som et udtryksmæssigt alternativ til andre græselementer for at skabe kontrast og variation.

Beskrivelse, mål og anvendelse

Slået græs består af græs og urter, der slås nogle få gange om året.

Plejen sigter mod, at det slåede græs er mellemhøjt, og at det giver en lejlighedsvis oplevelse af græs og urters vækst og blomstring.

Slået græs finder anvendelse på skråninger, naturprægede områder samt ved indkørsler og stier, og hvor der ønskes variation på store græsflader mv., herunder på gravarealer.

Tilstandskrav

- Arealet domineres af græsser og vilde urter.
- Det slåede græs er mellem 5 og 30 cm.
- Afklip forekommer ikke i større mængde på tilstødende elementer og aldrig på gravarealer.
- Kanter mod andre elementer afsluttes naturligt og i harmoni med elementets karakter.
- Rodukrudt forekommer kun begrænset.
- Stier og vejes fritrumsprofil må ikke generes væsentligt.

Bemærkninger

Blomstereng er slået græs med et tilsigtet indslag af blomstrende urter.

Naturgræs

Naturgræs anvendes i dag, hvor der er rigeligt med plads.

Beskrivelse, mål og anvendelse

Naturgræs er arealer med højt græs og vilde urter, som slås en til to gange om året.

Plejen sigter mod, at naturgræsset er højt og giver en oplevelse af græssets og urternes vækst og blomstring. Udtrykket afhænger i høj grad af de lokale jordbundsforhold mv.

Naturgræs finder anvendelse på skrånninger, naturprægede områder, reservearealer mv.

Tilstandskrav

- Arealet er domineret af græsser og vilde urter.
- Græs og urter fremtræder sunde og i god vækst.
- Ønskede urter kaster frø før slåning.
- Der forekommer ikke afklip på tilstødende elementer.
- Der forekommer kun i begrænset omfang opvækst af uønskede træer og buske.
- Rodukrudt kan forekomme.
- Kanter mod andre elementer afsluttes naturligt og i harmoni med elementets karakter.

Bemærkninger

Gravstedshække

Gravstedshække er et kulturhistorisk element, som er blevet brugt siden 1800-tallet til at indramme de enkelte gravsteder. Gravstedshækkene har stor betydning for oplevelsen af kirkegårdens gravstedsmønster og struktur.

Beskrivelse, mål og anvendelse

Gravstedshække er lave hække klippet i præcise former, der afgrænser og indrammer det enkelte gravsted og inddeler gravanlægget i individuelle gravsteder.

Plejen sigter mod, at gravstedshækken fastholdes og udvikles som sammenhængende, ensartet indhegning af gravsteder.

Gravstedshække anvendes især i gravanlæg med individuelle gravsteder.

Tilstandskrav

- Gravstedshække fremtræder sunde og i vækst.
- Gravstedshække er tætte og grønne, dog ikke lige efter klipning og i vinterperioden, når der er tale om helt eller delvis løvfældende arter.
- Efter klipning fremtræder gravstedshække med de foreskrevne dimensioner. Hækkens bund er mindst lige så bred som dens top.
- Uregelmæssigheder i hækforløbet f.eks. som følge af sætninger forekommer normalt ikke i længere perioder. Gravstedshækken er jævn, sammenhængende og uden større huller i løvdækket.
- Afklip forekommer ikke.
- Træer og buske af andre arter forekommer ikke.
- Ukrudt forekommer ikke i gravstedshækken.

Bemærkninger

Der skal tages stilling til gravstedshækkenes højde, bredde og evt. smig i plejeplanen.

Kraftige ryghække beskrives normalt ikke som gravstedshække.

Prydhække

Prydhække er ensartede og præcise klippede hække som bruges hvor der ønskes et forfinet haveudtryk.

Beskrivelse, mål og anvendelse

Prydhække er ensartede hække klippet i præcise former, der afgrænser og indrammer.

Plejen sigter mod, at elementet fastholdes og udvikles som prydhæk. Målet er, at hækken fremstår meget præcist og ensartet som et særligt arkitektonisk element.

Prydhække anvendes i gravanlæg eller haverum, hvor der ønskes et særligt udtryk.

Tilstandskrav

- Prydhække fremtræder sunde og i vækst.
- I løvfældende hække, hvor stammerne ses i perioder er de enkelte planter i hækken jævnbrydige.
- Prydhække er tætte og grønne, dog ikke lige efter klipning og i vinterperioden, når der er tale om helt eller delvis løvfældende arter.
- Hækkens løv dækker top og sider helt ned til jorden og er uden huller.
- Hækken går ikke ind i stier og vejes fritrumsprofiler.
- Efter klipning fremtræder prydhække præcist med den foreskrevne højde, bredde og smig.
- Afklip forekommer ikke.
- Træer og buske af andre arter forekommer ikke.
- Ukrudt i hækken forekommer ikke.

Bemærkninger

Prydhække er typisk stedsegrønne. Buksbom, taks og thuja er almindeligt anvendt, men andre arter af stedsegrønne og løvfældende arter anvendes.

Der skal tages stilling til prydhækkenes højde, bredde og smig i plejeplanen.

Klippede hække

Klippede hække er et vigtigt element på kirkegårde, hvor de skaber rum, markerer grænser og danner læ.

Beskrivelse, mål og anvendelse

Hække er linjeformede plantninger af klippede vedplanter.

Plejen sigter mod, at hækken fastholdes og udvikles på en hensigtsmæssig måde i forhold til intentioner og formål.

Målet er, at hækken fremstår præcist og ensartet som en grøn væg.

Hække anvendes typisk som arkitektonisk element til indramning eller afgrænsning af gravrum.

Tilstandskrav

- Hækkene fremtræder sunde og i vækst.
- I løvfældende hække, hvor stammerne ses i perioder er de enkelte planter i hækken jævnbyrdige.
- Hækken er tæt og grøn dog ikke lige efter klipning og i vinterperioden, når der er tale om helt eller delvis løvfældende arter.
- Hækkens løv dækker den væsentligste del af sider og top.
- Hækken går ikke ind i stier og vejes fritrumsprofiler.
- Efter klipning fremtræder den almindelige hæk med den foreskrevne højde, bredde og smig.
- Afklip forekommer ikke.
- Træer og buske af andre arter forekommer ikke efter lugning.
- Ukrudt forekommer ikke efter lugning.

Bemærkninger

Der skal tages stilling til hækkenes højde, bredde og smig i plejeplanen.

Klippet pur

Klippet pur bruges både på ældre og nyere kirkegårde, som et arkitektonisk element, hvor der ønskes en stram fladedækning.

Beskrivelse, mål og anvendelse

Klippet pur er en ensartet plantning af klippede, fladedækkende hækplanter af en eller få arter.

Plejen sigter mod, at elementet fastholdes og udvikles som pur. Målet er, at purret er ensartet, tæt og dækkende og at det fremstår præcist og med en skarp form.

Det klippede pur finder anvendelse i områder med have- og parkudtryk, på flader og skråninger, som en del af kirkegårdens parkareal.

Tilstandskrav

- Klippet pur fremtræder sundt og i vækst.
- Klippet pur er uden huller i overfladen.
- I pur med løvfældende planter, hvor stammerne ses i perioder, er de enkelte planter jævnbrydige.
- Purret er tæt og grønt, dog ikke lige efter klipning samt i vinterperioden for helt eller delvis løvfældende arter.
- Klippepassager må ikke være synlige.
- Pur går ikke ind i stier og vejes fritrumsprofiler.
- Efter klipning fremtræder purret præcist og lige med den foreskrevne højde, bredde og evt. smig.
- Afklip forekommer ikke.
- Træer og buske af ikke ønskede arter forekommer ikke efter lugning.
- Ukrudt forekommer ikke efter lugning.

Bemærkninger

Der tages stilling til højden af pur i plejeplanen.

Fritvoksende hække

Fritvoksende hække anvendes især på parkarealet i nyere kirkegårdsanlæg.

Beskrivelse, mål og anvendelse

Fritvoksende hække er lineære plantninger af løvfældende buske, som fremtræder ligeværdige.

Plejen sigter mod, at elementet fastholdes og udvikles som en samlet plantning. Målet er, at den fritvoksende hæk fremtræder med frodighed i vækst og blomstring. Den fritvoksende hæk opleves på afstand og anvendes, hvor der er

god plads. Hækken danner og adskiller rum samt afgrænser arealer.

Fritvoksende hække anvendes især på kirkegårdens parkarealer eller kollektive gravanlæg.

Tilstandskrav

- Den fritvoksende hæk er veludviklet og i god vækst.
- Arter og sorter fremtræder i overensstemmelse med deres karakter.
- Den fritvoksende hæk fremtræder uden synlige tegn på beskæring, idet buskenes vækstform respekteres.
- Den fritvoksende hæk har en rig blomstring i forhold til art og sort.
- Den fritvoksende hæk går ikke væsentligt ind i stier og vejes fritrumsprofiler.
- Træer og buske af ikke ønskede arter forekommer ikke.
- Ukrudt forekommer ikke efter lugning.
- Kanter mod andre elementer afsluttes naturligt og i harmoni med elementets karakter.

Bemærkninger

Bunden under den fritvoksende hæk er bar jord eller bunddække.

Formklippede buske

Der er tradition for at formklippe buske og små træer, især på kirkegårdens gravarealer.

Beskrivelse, mål og anvendelse

Formklippede buske er enkeltbuske, som er klippet i form.

Plejen sigter mod, at elementet fastholdes og udvikles i en ønsket, smuk og hensigtsmæssig form tilpasset forholdene. Målet er en præcis form, som kan være enten geometrisk eller organisk.

Formklippede buske finder oftest anvendelse i områder med haveudtryk.

Tilstandskrav

- Formklippede buske er tætte og grønne, dog ikke lige efter klipping samt i vinterperioden for helt eller delvis løvfældende arter.
- Formklippede buske går ikke væsentligt ind over stier og vejes fritrumsprofiler.
- Efter klipping fremtræder buskene præcise med den foreskrevne højde, bredde og form.
- Afklip forekommer ikke.

Bemærkninger

Der bør som hovedregel anvendes sorter, som egner sig til formning. Formklipping er sjældent en god løsning for buske, som er blevet for store.

Fritvoksende buske

Fritvoksende buske plantes på gravsteder og gravanlæg og anvendes også på kirkegårdens parkarealer.

Beskrivelse, mål og anvendelse

Fritvoksende buske er buske, der plantes solitært eller i mindre grupper.

Plejen sigter mod, at elementet fastholdes og udvikles på en hensigtsmæssig måde i forhold til den naturlige vækstform. Målet er, at buskene fremtræder med frodighed i vækst og blomstring.

Fritvoksende buske anvendes som et dekorativt element på gravsteder og parkarealer mm.

Tilstandskrav

- Fritvoksende buske er veludviklet og i god vækst.
- Arter og sorter fremtræder i overensstemmelse med deres karakter.
- Fritvoksende buske ser normalt ikke beskåret ud.
- Fritvoksende buske har en rig blomstring i forhold til art og sort.
- Fritvoksende buske går ikke væsentligt ind i stier og vejes fritrumsprofiler.
- Træer og buske af fremmede arter forekommer ikke efter lugning.
- Ukrudt forekommer ikke efter lugning.
- Kanter mod andre elementer afsluttes naturligt og i harmoni med elementets karakter.

Bemærkninger

Fritvoksende buske kan stå i bar jord eller bunddække. Der skal tages udgangspunkt i pladsforholdene ved valg af art og sort.

Busket

Busketter bruges som rumdannende element især på parkarealerne i nyere kirkegårds anlæg.

Beskrivelse, mål og anvendelse

Busketter er plantninger af buske, som fremtræder ligeværdige. Der lægges vægt på den samlede plantnings fremtræden.

Plejen sigter mod, at elementet fastholdes og udvikles som busket. Målet er, at buskettet fremtræder med frodighed i vækst og blomstring og uden huller. Busketter danner og adskiller rum og afgrænser arealer.

Busketter finder anvendelse på parkarealerne og opleves primært på afstand. Buskettet er ikke tilgængeligt.

Tilstandskrav

- Buskettet udgør en dekorativ plantning af flere forskellige buske.
- Buskettet er veludviklet og i god vækst.
- Arter og sorter fremtræder i overensstemmelse med deres karakter.
- Buskettet fremtræder uden synlige tegn på beskæring, idet buskenes vækstform respekteres.
- Buskettet har en rig blomstring i forhold til art og sort
- Buskettet går ikke væsentligt ind i stier og vejes fritrumsprofiler.
- Træer og buske af fremmede arter forekommer ikke efter lugning.
- Ukrudt forekommer ikke efter lugning.
- Kanter mod andre elementer afsluttes naturligt og i harmoni med elementets karakter.

Bemærkninger

Buskettet kan udgøres af prydbuske eller hjemmehørende, buskagtige landskabsplanter.

Bunddækkende buske

Bunddækkende buske bruges i nyere kirkegårdsanlæg, hvor ønsket er at dække en flade med en ensartet plantning.

Beskrivelse, mål og anvendelse

Bunddækkende buske er plantninger af buske, som fremtræder ligeværdige og som et tæt plantedække. Der anvendes en eller få arter og lægges vægt på den samlede plantnings ensartede fremtræden.

Plejen sigter mod, at elementet fastholdes og udvikles som bunddækkende buske med frodighed i væksten og uden huller.

Bunddækkende buske finder anvendelse på gravarealer og på parkarealer.

Tilstandskrav

- Bunddækkende buske er veludviklet og i god vækst.
- Arter og sorter fremtræder i overensstemmelse med deres karakter.
- Bunddækkende buske fremtræder uden synlige tegn på beskæring, idet buskenes vækstform respekteres.
- Bunddækkende buske går ikke væsentligt ind i stier og vejes fritrumsprofiler.
- Træer og buske af ikke ønskede arter forekommer ikke efter lugning.
- Ukrudt forekommer ikke efter lugning.
- Kanter mod andre elementer afsluttes naturligt og i harmoni med elementets karakter.

Bemærkninger

Bunddækkende buske bruges også sammen med andre elementer, f.eks. træer, for at begrænse uønsket vegetation og sikre en rolig bund.

Fuldkronede træer

Store fuldkronede træer langs kirkegårdens mure eller diger er et historisk element af stor betydning for oplevelsen af kirkegården som et særligt rum. På samme måde som randtræerne er træerækker og solitære fuldkronede træer tæt knyttet til den danske kirkegårdstradition.

Beskrivelse, mål og anvendelse

Fuldkronede træer er træer, der får lov til at udvikle en naturlig kroneopbygning, som er karakteristisk for art og sort.

Plejen sigter mod, at elementet fastholdes og udvikles som et sundt, fuldkronet træ. Beskæring foretages for at fremme vækstform, samt for at sikre fritrumsprofiler eller tilgodese sikkerheden.

Fuldkronede træer giver karakter, danner rum samt skaber læ og skygge.

Fuldkronede træer anvendes på kirkegårdens parkarealer, langs kirkegårdens afgrænsning og i større gravanlæg, hvor pladsen tillader det. Fuldkronede træer kan anvendes solitært eller i rækker, alleer og grupper.

Tilstandskrav

- Fuldkronede træer er veludviklet og i god vækst.
- Fuldkronede træer har et for art og sort karakteristisk udtryk.
- Fuldkronede træer ser normalt ikke beskårne ud.
- Kronen udgør normalt mindst 2/3 af træets højde, enkeltstammede træer har en gennemgående stamme som først forgrenes i en højde, hvor det er hensigtsmæssigt i forhold til ønsket fritrumsprofil.
- Fuldkronede træer går ikke væsentligt ind over stier og vejes fritrumsprofiler.
- Forveddede vanris forekommer ikke på den nedre del af stammen.

Bemærkninger

Hvis kravene til kronens frihøjde ikke opfyldes under etableringsfasen, kan det være svært at rette op senere.

Formede træer

Tidligere tiders slots- og herregårdshaver har været inspirationskilde til kirkegårdens formede træer.

Beskrivelse, mål og anvendelse

Formede træer er træer, hvor kronen er synligt formet ved klipping eller beskæring.

Plejen sigter mod, at elementet fastholdes og udvikles som formede træer. Målet er, at træerne fremtræder med et bestemt, styret udtryk. Formede træer danner rum og markerer indgange, afgrænsninger mm.

Formede træerækker anvendes, hvor der ønskes et bestemt, styret udtryk, eller hvor pladsforholdene er begrænsede. Træerne står oftest på række og formes f.eks. som stam-mehæk.

Tilstandskrav

- Det formede træ fremtræder sundt og i vækst.
- Det formede træ går ikke væsentligt ind over stier og vejes fritrumsprofiler.
- Formklippede træer fremtræder efter klipping præcis med de foreskrevne dimensioner og former.
- Beskårne træer er efter beskæring skåret ind til de foreskrevne knuder.
- Afklip forekommer ikke på tilstødende elementer.
- Forveddede vanris på den nedre del af stammen forekommer ikke.

Bemærkninger

Knudebeskæring, hvor træets skud regelmæssigt klippes tilbage til det samme sted, er den mest almindelige form for formning ved beskæring. Dimensioner og metode for det formede træ fastlægges i plejeplanen.

Formning af træer er ikke nogen løsning for fuldkronede træer, som er blevet for store til voksestedet. Formning af træer skal være en bevidst strategi fra etableringen for at give gode resultater.

Levende hegn

Levende hegn er et element fra det åbne landskab, som har fundet anvendelse på kirkegårdens parkarealer.

Beskrivelse, mål og anvendelse

Levende hegn består af en eller flere rækker af træer og buske. De valgte arter er oftest robuste og fortrinsvis hjemmehørende.

Plejen sigter mod, at elementet fastholdes og udvikles som et levende hegn. Målet er, at hegnet fremtræder naturligt

med begrænset beskæring eller klipning. Levende hegn markerer afgrænsninger, sikrer læ og danner rum.

Levende hegn anvendes, hvor der ønskes en robust overgang til naboarealer og for at sikre læ og afskærmning mod støj og uønskede ud- og indsyn.

Tilstandskrav

- Det levende hegn fremtræder sundt og i vækst.
- Det levende hegns kant mod andre elementer er fri for visuelt generende høje urter samt afskårne grene.
- Det levende hegn går ikke væsentligt ind i stier og vejers fritrumsprofiler.
- Kanter mod andre elementer afsluttes naturligt og i harmoni med det levende hegns karakter.
- Det levende hegns sider kan være beskåret eller klippet for at overholde de foreskrevne dimensioner.
- Afklip forekommer ikke på tilstødende elementer.

Bemærkninger

Det levende hegn kan have en mere eller mindre kultiveret form.

Krat

Krat er en bevoksningstype som kendes fra det åbne landskab. Krat har fundet anvendelse på kirkegårdenes restarealer og som randbeplantninger, hvor der er behov for afskærmning

Beskrivelse, mål og anvendelse

Et krat er en større bevoksning domineret af forskellige arter af større buske. Der kan være adgang ind i krattet. Der kan være et mindre indslag af træer i krattet.

Plejen sigter mod, at elementet fastholdes og udvikles som krat. Målet er, at plantningen er sund, frodig og eventuelt

rigtblomstrende. Krattet afgrænser, danner rum, giver læ eller afskærmer. Krattets bund udgøres af naturligt voksende urtevegetation.

Krat finder anvendelse på kirkegårdens ekstensive parkarealer.

Tilstandskrav

- Krattet danner en relativt tæt bevoksning af buske og et mindre antal træer.
- Krattets bund udgøres af græsser og andre urter.
- Krattet er veludviklet og i god vækst.
- Kanter mod andre elementer afsluttes naturligt og i harmoni med elementets karakter.
- Krattet ser normalt ikke beskåret ud.
- Krattets kant mod andre elementer er fri for visuelt generende høje urter samt afskårne grene.
- Krattet går ikke væsentligt ind i stier og vejes fritrumsprofiler.

Bemærkninger

Krat kan være etableringsfase for lund, skov mv.

Lund

Lund er et element fra landskabet, som har fundet anvendelse på kirkegårde.

Beskrivelse, mål og anvendelse

Lunden er en lys, skovagtig bevoksning af træer. Kronedækket tillader tilstrækkeligt lys til, at der kan være en varieret bund af naturligt fremvoksende urter, men bunden kan også plejes som klippet eller slået græs. Der er mulighed for færdsel i en lund. Lunden kan give læ, afskærme eller danne rum.

Plejen sigter mod, at elementet fastholdes og udvikles som lund. Målet er, at plantningen er sund og frodig.

Lunden finder anvendelse som ekstensive gravanlæg eller på parkarealerne.

Tilstandskrav

- Lunden danner en åben bevoksning af større eller mindre træer, som udgør en harmonisk helhed.
- Lundens bund udgøres af urter eller af klippet eller slået græs.
- Lunden er veludviklet og i god vækst.
- Kanter mod andre elementer afsluttes naturligt og i harmoni med lundens karakter.
- Lundens træer ser normalt ikke beskåret ud.
- Lundens kant mod andre elementer er fri for visuelt generende høje urter samt afskårne grene.
- Lunden går ikke væsentligt ind i stier og vejes fritrumsprofiler.
- Afklip findes ikke på tilstødende elementer af have- eller parkudtryk.

Bemærkninger

Artsvalget er afgørende, hvis der ønskes urtevegetation i lundens bund.

Der er en glidende overgang mellem grupper af fritvoksende træer og lunde.

Skov

Skov er et element fra landskabet, som tilgodeser et ønske om en mere naturpræget begravelsesplads på nyere tiders kirkegårde.

Beskrivelse, mål og anvendelse

Skoven er en ekstensiv bevoksning af træer, som har en høj grad af biologisk balance. Skovens kronedække begrænser opvækst. Skovbunden består af den naturligt forekommende urtevegetation. Den etablerede skov giver en rumlig oplevelse både indefra og udefra, og kan herudover give læ og skygge samt afskærme.

Plejen sigter mod, at opretholde skovkarakteren. Målet er, at træerne er sunde og opleves som en helhed.

Skoven anvendes på kirkegårdene som afgrænsning eller som ekstensive gravarealer, f.eks. egentlige skovkirkegårde.

Tilstandskrav

- Skoven danner en sammenhængende bevoksning af træer og der er mulighed for færdsel i den.
- Skovens bund udgøres af naturligt forekommende græsser og andre urter, samt eventuelt af vedagtig opvækst.
- Skoven er veludviklet og i god vækst.
- Kanter mod andre elementer afsluttes naturligt og i harmoni med skovens karakter.
- Skovens kant mod andre elementer er fri for visuelt generende høje urter samt afskårne grene.
- Skoven går ikke væsentligt ind i stier og vejes fritrumsprofiler.

Bemærkninger

I plejeplanen skal der tages stilling til blivende afstand mellem stammerne, tidspunkter for udtynding mv.

I plejeplanen bør der tages stilling til skovens grænse og åbenhed indadtil og mod omgivelserne.

Bassin

Bassiner kan indgå på forskellig måde i nyere kirkegårdsanlæg, f.eks. i de formelle anlæg fra første halvdel af 1900-tallet eller i moderne anlæg.

Beskrivelse, mål og anvendelse

Et bassin er en konstruktion med faste kanter og bund. Bassinet er uden tilløb eller afløb og med et permanent vandspejl.

Plejen sigter mod, at bassinet fremtræder som et attraktivt element, der virker samlede i anlægget.

Bassiner finder anvendelse på kirkegården, hvor der ønskes en særlig virkning, f.eks. ved blomster- eller opholdspladser.

Tilstandskrav

- Bassinet er sikkerhedsmæssigt i orden.
- Vandstanden må kun svinge inden for et beskrevet interval.
- Eventuel beplantning er frodig og veludviklet.

Bemærkninger

Andre vandelementer

Andre vandelementer er naturligt forekommende elementer fra landskabet, som integreres i nyere kirkegårdsanlæg.

Beskrivelse, mål og anvendelse

Andre vandelementer kan være naturligt vand, som bæk eller sø.

Plejen sigter mod, at vandelementet fremtræder som et attraktivt element i naturlig balance. Vandelementet kan i begrænset omfang være levested for planter og dyr.

Vandelementer finder anvendelse på kirkegården, hvor man ønsker en særlig virkning, eller hvor naturlige vandelementer findes.

Tilstandskrav

- Elementet er sikkerhedsmæssigt i orden.
- Eventuel beplantning i eller tæt ved vandspejlet er frodig og veludviklet.
- Uønsket vegetation er begrænset.

Bemærkninger

Grå elementer

Grå elementer er elementer, hvor formålet med driftsindsatsen er at modvirke forfald. Driftsopgaverne betegnes derfor som vedligeholdelse.

Grå elementer er karakteriseret ved at bestå af ikke levende materialer som sten, beton, stål, træ mv.

Kvalitetsbeskrivelsernes opbygning – grå elementer

Belægninger

Grå elementer

Løse belægninger

Løse belægninger af perlesten hører i dag med til billedet af den traditionelle kirkegård. Perlestenene var og er et billigt og fleksibelt alternativ til bar jord på kirkegårdens gangarealer, som tidligere var det almindelige.

Overskrift

Elementets navn.

Indledende tekst

Beskriver kort elementet og dets historie i dansk kirkegårdstradition.

Ikonbillede

Billede som viser et typisk eksempel på elementet.

Beskrivelse, mål og anvendelse

Er en kort definerende beskrivelse af elementet, en angivelse af typiske mål for den virkning elementet skal have og som vedligeholdelsen derfor skal stræbe hen mod. Desuden kan det angives hvor elementet normalt anvendes på kirkegården.

Tilstandskrav

De krav der stilles til elementets udtryk eller funktion. De er en konkretisering af målene for elementet. Tilstandskravene fortæller ikke hvordan vedligeholdelsen skal udføres.

Opdeling af tilstandskrav

For en del af de grå elementer er tilstandskravene delt op efter det plejedytryk, der er valgt for de konkrete elementer.

Bemærkninger

Hvis der er andre relevante forhold for elementet er de anført her.

Beskrivelse, mål og anvendelse

En løs belægning er en opbygget befæstelse, hvor et løst materiale f.eks. perlesten, skærver, grus, stenmel mv. danner overflade.

Vedligeholdelsen sigter mod, at den løse belægning har en passende fremtræden i forhold til det aktuelle udtryk i

anlægget, og at den er en behagelig overflade at færdes på. Vedligeholdelsen sikrer, at belægningen er i sikkerhedsmæssig forsvarlig stand, manglende materialer tilføjes og ujævnheder oprettes, så belægningen bevarer sin funktionalitet.

Løse belægninger anvendes til færdsel, ophold mv.

Tilstandskrav

- Evt. top lag skal være jævnt fordelt.
- Overfladen er uden vandsamlende lunger.
- Imødekommer gangbesværede på færdselsarealer.
- Rod ukrudt forekommer ikke.

Krav afhængige af udtryk	Haveudtryk	Parkudtryk	Naturudtryk
Belægningens fremtræden	Oftest nyrevet, jævn og fri for ukrudt	Jævn og nogenlunde fri for ukrudt	Nogenlunde jævn
Evt. toplags tykkelse er	Mellem 1-2 cm	Mellem 1-3 cm	Ikke over 4 cm
Belægningens kanter	Står skarpt	Kan stå lidt uskarpt	Står oftest uskarpt
Ukrudt på fladen udgør	Under 1 %	Under 5 %	Ingen krav

Bemærkninger

Tykke lag af løse materialer undgås. Hvor traditionelle jordgange findes, kan disse beskrives som løse belægninger. Perlesten bruges også på individuelle gravsteder, men be-

skrives da som regel som fladedække. Belægningens tilstand skal så vidt muligt tilgodes Kirkeministeriets tilgængelighedskrav.

Faste belægninger

Faste belægninger bruges på kirkegårdene, hvor der ønskes en eksklusiv belægning, eller hvor der er brug for en robust overflade. Faste belægninger kommer også i betragtning i forhold til krav om god tilgængelighed.

Beskrivelse, mål og anvendelse

En fast belægning er en opbygget befæstelse med fast overflade.

geholdelsen sikrer, at ødelagte eller manglende materialer erstattes og at ujævnheder oprettes.

Vedligeholdelsen sigter mod, at den faste belægning fastholdes æstetisk og funktionelt, herunder at den er en sikker og behagelig overflade også for gangbesværede. Vedli-

Faste belægninger anvendes til færdsel, ophold og kan bidrage som et forskønnende element. Faste belægninger anvendes, hvor der stilles krav om holdbarhed eller komfort.

Tilstandskrav

- Alle fuger er fyldte og tætte.
- Opspring/stenspring mellem to fliser/sten er højst 5 mm.
- Belægningen er uden vandsamlende lunger.
- På færdselsarealer er gangbesværede tilgodeset.
- Rodukrudt forekommer ikke.

Krav afhængige af udtryk	Haveudtryk	Parkudtryk	Naturudtryk
Overfladens jævnhed	2 cm på 3 meter	3 cm på 3 meter	Ingen krav
Fremtræden af sten, fliser eller overflade	Kun ubetydelige revner og forvittringer	Enkelte revner og forvittringer	Ingen krav
Belægningens kanter	Står oftest skarpt	Kan stå lidt uskarpt	Står oftest uskarpt
Ukrudt på fladen udgør	Under 1 %	Under 5 %	Ingen krav

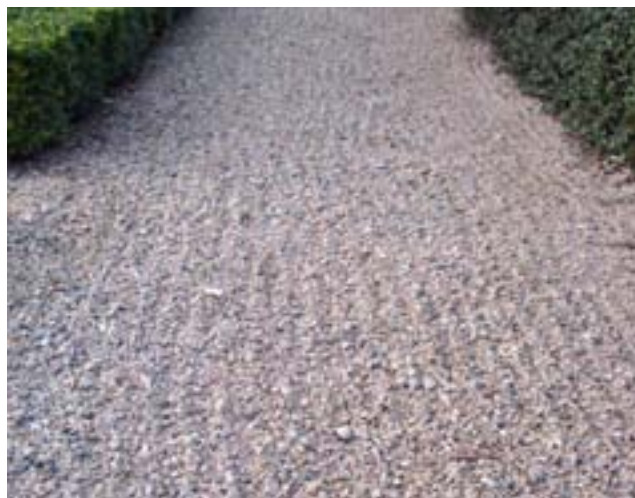
Kravene til jævnhed og opspring kan fraviges ved kulturhistoriske elementer.

Bemærkninger

Belægningens tilstand skal så vidt muligt tilgodeses Kirkeministeriets tilgængelighedskrav. Se nærmere på www.tilgaengelighed.km.dk.

Løse belægninger

Løse belægninger af perlesten hører i dag med til billedet af den traditionelle kirkegård. Perlestenene var og er et billigt og fleksibelt alternativ til bar jord på kirkegårdens gangarealer, som tidligere var det almindelige.

Beskrivelse, mål og anvendelse

En løs belægning er en opbygget befæstelse, hvor et løst materiale f.eks. perlesten, skærver, grus, stenmel mv. danner overflade.

Vedligeholdelsen sigter mod, at den løse belægning har en passende fremtræden i forhold til det aktuelle udtryk i

anlægget, og at den er en behagelig overflade at færdes på. Vedligeholdelsen sikrer, at belægningen er i sikkerhedsmæssig forsvarlig stand, manglende materialer tilføjes og ujævnheder oprettes, så belægningen bevarer sin funktionalitet.

Løse belægninger anvendes til færdsel, ophold mv.

Tilstandskrav

- Evt. toplag skal være jævnt fordelt.
- Overfladen er uden vandsamlende lunger.
- Imødekommer gangbesværede på færdselsarealer.
- Rodkrudt forekommer ikke.

Krav afhængige af udtryk	Haveudtryk	Parkudtryk	Naturudtryk
Belægningens fremtræden	Oftest nyrevet, jævn og fri for ukrudt	Jævn og nogenlunde fri for ukrudt	Nogenlunde jævn
Evt. toplags tykkelse er	Mellem 1-2 cm	Mellem 1-3 cm	Ikke over 4 cm
Belægningens kanter	Står skarpt	Kan stå lidt uskarpt	Står oftest uskarpt
Ukrudt på fladen udgør	Under 1 %	Under 5 %	Ingen krav

Bemærkninger

Tykke lag af løse materialer undgås. Hvor traditionelle jordgange findes, kan disse beskrives som løse belægninger. Perlesten bruges også på individuelle gravsteder, men be-

skrives da som regel som fladedække. Belægningens tilstand skal så vidt muligt tilgodes Kirkeministeriets tilgængelighedskrav. Se nærmere på www.tilgaengelighed.km.dk.

Fladedækning

Fladedækning med perlesten på individuelle gravsteder er en udbredt praksis. Den har sin rod i et ønske om at dække den bare jord, som var udbredt i tidligere tiders havekultur.

Beskrivelse, mål og anvendelse

En fladedækning består af et løst materiale uden bærelag udlagt på jord for at dække en flade.

Vedligeholdelsen sigter mod, at fladedækket fremstår dækkende og uden ukrudt i overensstemmelse med anlæggets karakter og det aktuelle udtryk.

Fladedække finder anvendelse på gravsteder, i bede, under plantninger mv., hvor færdsel ikke forekommer.

Tilstandskrav

- Der er ikke huller i dækmaterialet.
- Dækmaterialet fremstår jævnt.
- Lagtykkelsen er afstemt med belægningens funktion.
- Kanter mod andre elementer svarer til det aktuelle plejeudtryk.
- Rodukrudt forekommer ikke.

Krav afhængige af udtryk	Haveudtryk	Parkudtryk	Naturudtryk
Ukrudt på fladen udgør	Under 1 %	Under 5 %	Ingen krav

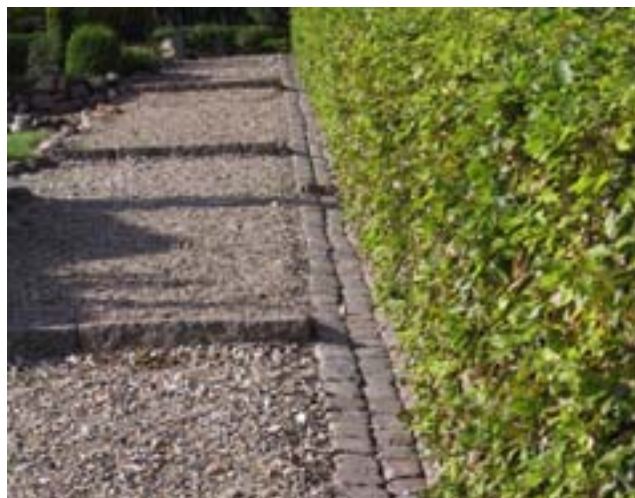
Bemærkninger

Ud over perlesten kan dækmaterialet være træ- eller barkflis eller skærver af granit, marmor mv.

Tykke lag af dækmateriale i bede og lignende kan have en negativ indflydelse på planternes vækst.

Stenkanter

Stenkanter bruges på kirkegårde som dekorative elementer og som afgrænsning af belægninger, bede mv. Stenkanter bruges desuden som forkant for gravsteder eller til at afgrænse gravstedet på tre eller fire sider. Enkelte steder i landet er der tradition for at stenkanter kan indramme kistegravsteder, men de fleste steder bruges stenkanter som alternativ til hæk-afgrænsning især af urnegravsteder.

Beskrivelse, mål og anvendelse

Stenkanter er smalle, langstrakte elementer af kant- eller belægningssten. Materialet er natursten, tegl eller beton.

Vedligeholdelsen sigter mod, at stenkanten har en passende fremtræden i forhold til anlægget og det ønskede udtryk.

Stenkanter finder anvendelse som afgrænsning af individuelle gravsteder, bede mv., som kantsten, som dekorativt element, som ledelinjer i færdselsarealer eller for at optage eller skabe mindre terrænspring.

Tilstandskrav

- Fuger er fyldte og tætte.
- Rodukrudt forekommer ikke.
- Hvor en kant støder op til en belægning accepteres

samme mængde ukrudt i den langsgående fuger som på belægningen.

Krav afhængige af udtryk		Haveudtryk	Parkudtryk	Naturudtryk
Kanten fremstår		Jævn og oftest fri for ukrudt	Jævn og nogenlunde fri for ukrudt	Nogenlunde jævn og fri for generende ukrudt
Kantens jævnhed	Kløvet granit	25 mm gab på 3 meter		Intet krav
	Øvrige materialer	5 mm gab på 3 meter	10 mm gab på 3 meter	Intet krav
Ukrudt i stødfugerne accepteres op til		5 %	10 %	Intet krav

Bemærkninger

Kanter af andre materialer end sten beskrives kun i plejeplanen, hvis der er knyttet plejeopgaver til dem.

Trapper og ramper

Trapper og ramper er almindelige på landsbykirkegårde, der ofte ligger højt i terrænet. I nyere kirkegårdsanlæg kan trapper og ramper være en vigtig del af det arkitektoniske udtryk.

Beskrivelse, mål og anvendelse

En trappe er et bygværk med trin i granit, betonsten eller andet i forbindelse med et terrænspring. En rampe er et bygværk med en skrånende flade i forbindelse med et terrænspring. Formålet med trapper og ramper er at regulere terrænspringet for at sikre adgang.

Vedligeholdelsen sigter mod, at trappen eller rampen har en passende fremtræden i forhold til anlægget og det aktuelle

udtryk. Der lægges vægt på, at gående hhv. kørende færdsel kan foregå behageligt og sikkerhedsmæssigt forsvarligt.

Trapper finder anvendelse ved indgange til bygninger og på kirkegården, hvor der er terrænspring. Ramper findes ved indgange til bygninger og på færdselsarealer, hvor der ønskes adgang for kørestole, maskiner og andre køretøjer.

Tilstandskrav

- Trappen eller rampen er i sikkerhedsmæssig forsvarlig stand.
- Trappen eller rampen fremstår normalt uden affald eller løse materialer.
- Fuger er tætte og fyldte.
- Trappen eller rampen er sikret mod indtrængen af ødelæggende fugt.
- Der er mindst 15 % fald udad over trin og reposer, og disse er vandrette på tværs af gangretningen.

Krav afhængige af udtryk	Haveudtryk og Parkudtryk	Naturudtryk
Jævnhed	1 cm gab på 1 meter	5 cm gab på 1 meter
Opspring af sten og fliser	Er ikke større end 5 mm	Er ikke større end 2 cm
Mængden af ukrudt overstiger ikke	1 %	Intet krav

Kravene til jævnhed, opspring og fald kan fraviges ved kulturhistoriske elementer.

Bemærkninger

Der er en glidende overgang mellem belægninger på skråninger og egentlige ramper.

Elementets tilstand skal så vidt muligt tilgodeses Kirkeministeriets tilgængelighedskrav. Se nærmere på www.tilgaengighed.km.dk.

Terrænmure

Terrænmure bruges primært for at overvinde terrænspring og sikre gravarealerne som plane flader. I de kirkegårdsanlæg fra 1900-tallets første halvdel, som er præget af den formelle havestil, er terrænspring en vigtig del af det arkitektoniske udtryk, og terrænmure er derfor et hyppigt element. Sten- og kirkegårdsdiger behandles som særskilte elementer.

Beskrivelse, mål og anvendelse

En terrænmur er et bygværk, som har form af en tørmur, en muret mur eller en anden væg, som optager et større eller mindre terrænspring. En terrænmur kan være en jordfyldt stensætning eller være konstrueret af træ mv.

Vedligeholdelsen sigter mod, at terrænmuren har en passende fremtræden i forhold til anlægget og det aktuelle ud-

tryk, samt at den fremtræder i sikkerhedsmæssig forsvarlig stand.

Terrænmure finder anvendelse, hvor terrænspring ønskes afviklet på begrænset plads, samt hvor der desuden ønskes en dekorativ eller afgrænsende effekt.

Tilstandskrav

- Terrænmuren er sikret mod indtrængen af ødelæggende fugt.
- Terrænmurens smig er 12 %, for kampesten dog 15 %.
- Terrænmuren er i sikkerhedsmæssig forsvarlig stand.

Krav afhængige af udtryk		Haveudtryk	Parkudtryk	Naturudtryk
Jævnhed af murflade og overkant*	Kampesten, nyere (tørmur)	6 cm gab på 3 m	12 cm gab på 3 m	Intet krav
	Øvrige natursten, klinker og brædder	2 cm gab på 3 m	4 cm gab på 3 m	Intet krav
	Betonsten og -elementer	1 cm gab på 3 m	2 cm gab på 3 m	Intet krav
Ukrudt dækker af terrænmurens overflade højst**		1 %	5 %	Intet krav

* Jævnhed af fladen måles vandret som gab på 3 m, lodret som gab i murens højde.

** Tørstablede terrænmure og især jordfyldte kampestensmure kan have ønsket vegetation, enten som beplantning eller som naturligt forekommende urter.

Bemærkninger

Terrænmuren kan være bevokset med ønsket vegetation, som kan kræve lugning og anden pleje. Denne beskrives særskilt i plejeplanen.

Stendiger

Nyere stendiger er inspireret af de middelalderlige kirkegårdsdiger.

Beskrivelse, mål og anvendelse

Et stendige er et hegn opbygget af natursten.

Stendiget kan være opbygget dobbeltsidigt med stenfyld eller en kerne af jord, eller det kan være ensidigt med en græsklædt jordvold til den ene side. Diget kan være kronet af sten, græstørv, hække eller hegn.

Plejen sigter mod, at stendiget har en passende fremtræden i forhold til kirkegårdens karakter og udtryk, fungerer som indhegning og er i sikkerhedsmæssig forsvarlig stand.

Tilstandskrav

- Stendiget er uden udskridninger eller sammensynkninger i længere perioder.
- Stendigets smig er mindst 15 %.
- Vedagtigt ukrudt forekommer ikke.
- Rodukrudt forekommer kun i begrænset omfang.

Krav afhængige af udtryk	Haveudtryk	Parkudtryk	Naturudtryk
Jævnhed af flade og overkant	6 cm gab på 3 m	12 cm gab på 3 m	Intet krav
Ukrudt dækker af stendigets overflade højst*	1 %	5 %	Intet krav

* Jordfyldte stendiger kan have ønsket vegetation som beplantning eller græselementer.

Bemærkninger

Gamle kirkegårdsdiger er ikke omfattet, men beskrives som et særskilt, sammensat element.

Mure, portaler og andre bygværker

Traditionelt hører der en række bygværker til kirkegården. Kirkegården kan være omkranset af en mur, indgange kan være markeret med portaler eller portstolper, og der er ofte bygget ligkapeller, redskabshuse mm., ligesom der kan være bygget private begravelseskapeller eller mausoleer. I nyere tid er der kommet mandskabsbygninger og offentlige toiletter til. En del bygværker er vigtige kulturhistoriske elementer.

Beskrivelse, mål og anvendelse

Bygværker er oftest murede konstruktioner, men visse bygværker kan være udført i træ.

Vedligeholdelsen sigter mod, at bygværket har en passende fremtræden i forhold til anlægget, funktionen og det aktuelle udtryk. Bygværkerne skal være i sikkerhedsmæssig forsvarlig stand og kunne anvendes i overensstemmelse

med deres funktion. Desuden sigter vedligeholdelsen mod, at vigtige kulturhistoriske værdier bevarer.

Mure indhegner kirkegården eller enkelte afdelinger. Portaler og portstolper markerer indgangspartier og fungerer som hæfte for porte og låger. Bygværker og mindre bygninger anvendes i overensstemmelse med deres formål.

Tilstandskrav

- Bygværker er i sikkerhedsmæssig forsvarlig stand.
- Bygværkets materialer patinerer i overensstemmelse med de valgte materialer og det ønskede udtryk.
- Kulturhistoriske værdier er bevaret.

Bemærkninger

Karakteren af den ønskede patinering kan beskrives nærmere i plejeplanen.

Kirke, krematorium, sognegårde og tilsvarende bygninger henregnes ikke til kirkegårdens bygværker.

Monumenter

Monumenter i form af skulpturer bruges som udsmykning af kirkegårdes gravanlæg eller som markering ved indgangspartier og tilsvarende centrale steder.

Beskrivelse, mål og anvendelse

Monumenter er skulpturer, som ikke er gravminder i traditionel forstand.

Vedligeholdelsen sigter mod, at monumentet har en passende fremtræden i forhold til anlægget og det aktuelle

udtryk, og at det er i sikkerhedsmæssig forsvarlig stand.

Monumenter finder anvendelse som fælles monumenter i anonyme og undertiden kollektive gravanlæg eller generelt på kirkegården.

Tilstandskrav

- Monumentet patinerer i overensstemmelse med de valgte materialer og det ønskede udtryk.
- Monumentet fremtræder passende rengjort.

- Monumentet er i sikkerhedsmæssig forsvarlig stand.
- Monumentets vandrette linjer er fastholdt som vandrette.

Bemærkninger

Gravminder

Der er en lang tradition for at placere gravminder, oftest af sten, på gravsteder. Gravminderne opsættes oftest af de pårørende, men kan som udtryk for taknemmelighed og som hæder af fortjenstfulde mænd og kvinder opstilles af en større kreds. I nyere tids kollektive gravanlæg stilles gravminde eller plads på et fælles gravminde undertiden til rådighed for de brugsberettigede.

Beskrivelse, mål og anvendelse

Gravminder er placeret på gravstedet for at mindes den eller de afdøde. Gravmindet er lavet af natursten, træ, beton, keramik, metal eller andre materialer. Gravmindet er påført en inskription.

Vedligeholdelsen sigter mod, at gravmindet er smukt med

en passende fremtræden i forhold til anlægget og det aktuelle udtryk, og at gravmindet er i sikkerhedsmæssig forsvarlig stand i forhold til omgivelserne.

Gravminder finder anvendelse på individuelle gravsteder eller i kollektive gravanlæg.

Tilstandskrav

- Gravmindet patinerer i overensstemmelse med de valgte materialer og det ønskede udtryk.
- Gravmindets vandrette linjer er fastholdt som vandrette i overensstemmelse med det ønskede udtryk.
- Gravmindet fremtræder passende rengjort.
- Gravmindet er i sikkerhedsmæssig forsvarlig stand.

Bemærkninger

Hvor gravstedets brugsberettigede har mulighed for at opstille et gravminde fastsættes begrænsninger i materialevalg, udformning og placering i kirkegårdsvedtægten.

Registrerede bevaringsværdige gravminder

Gravminder bærer vidnesbyrd om de personer, den tid og det samfund, de repræsenterer. De er derfor en del af vor kulturhistoriske arv. For at bevare de vigtigste dele af denne kulturarv registreres bevaringsværdige gravminder på landets kirkegårde med henblik på bevaring for eftertiden.

Beskrivelse, mål og anvendelse

Registrerede bevaringsværdige gravminder er gravminder, som er registrerede som bevaringsværdige i overensstemmelse med lovgivningen. Registreringen kan også omfatte andre dele af gravstedet eller gravstedet som helhed.

Vedligeholdelsen sigter mod, at bevare de værdier, som er baggrund for registreringen.

Registrerede bevaringsværdige gravminder kan være placeret på det oprindelige gravsted eller kan være samlet i lapidarier.

Tilstandskrav

- Gravmindet er i forsvarlig stand og vedligeholdt i samråd med eksperter på området.
- Gravmindet patineres i overensstemmelse med de valgte materialer og det ønskede udtryk.
- Gravmindets vandrette linjer er fastholdt som vandrette i overensstemmelse med det ønskede udtryk.
- Gravmindet fremtræder passende rengjort.

Bemærkninger

Der bør udarbejdes en vedligeholdelsesstrategi for de registrerede bevaringsværdige gravminder, med henblik

på at bevare kulturarven. Dette bør ske i samarbejde med eksperter på området.

Inventar

Inventar er nødvendigt for kirkegårdens funktion og for oplevelsen af den som et sted, der drager omsorg for de besøgende og deres behov.

Beskrivelse, mål og anvendelse

Inventar dækker over en lang række forskellige typer inventar som udfylder en funktion på kirkegården.

Inventar findes spredt på kirkegården afhængigt af funktion og behov.

Vedligeholdelsen sigter mod at inventaret har en passende fremtræden i forhold til anlægget og det aktuelle udtryk og at det er funktionsdygtigt.

Tilstandskrav

Krav afhængige af element	Papirkurve og affaldsbeh.	Vandposte	Stativer til vaser, redsk. mv.	Udhængsskabe	Gelænder	Bænke	Skilte	Cykelstativer	Låger og porte	Lamper, lygter og lygtepæle	Trådhegn	Træhegn og andre hegn	Springvand	Nedløbsriste	Afløb fra bælægninger
Er funktionsdygtigt (i sæsonen)	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Fremtræder vedligeholdt*	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x	
Fremtræder rengjort**	x	x	x	x	x	x	x		x	x					
I sikkerhedsmæssig forsvarlig stand	x	x	x		x	x		x	x	x	x	x	x	x	
Med redskaber i sæson			x												
Er opstrammet											x				
Er læsbar							x								
Glas fremtræder pudset				x											

* Fremtræder uden større mængder snavs og med velfungerende overfladebehandling.

** Fremtræder uden snavs, især på overflader hvor publikum normalt har fysisk kontakt.

Bemærkninger

Tømning af papirkurve og affaldsbeholdere beskrives under opgaver.

Sammensatte elementer

Sammensatte elementer er elementer, der består af flere grønne eller grå elementer. Sammensatte elementer anvendes, når det er en fordel at beskrive

driftsopgaven for flere elementer som en helhed. Sammensatte elementer er typisk kirkegårdens individuelle gravsteder.

Kvalitetsbeskrivelsernes opbygning – sammensatte elementer

Gravstedselementer

Sammensatte elementer

Individuelle gravsteder i brug

Individuelle gravsteder er den traditionelle gravform på de danske kirkegårde. Det individuelle kistegravsted udvikledes i løbet af 1800-tallet og havde en kulmination i første halvdel af 1900-tallet.

I takt med at ligbrænding blev almindeligt blev der anlagt individuelle urnegravsteder. I de senere år har det individuelle gravsted oplevet en ny interesse.

Overskrift

Elementets navn.

Indledende tekst

Beskriver kort elementet og dets historie i dansk kirkegårdstradition.

Ikonbillede

Billede som viser et typisk eksempel på elementet.

Beskrivelse, mål og anvendelse

Er en kort definerende beskrivelse af elementet, en angivelse af typiske mål for den virkning, elementet skal have, og som pleje og vedligeholdelse derfor skal stræbe hen mod. Desuden kan det angives, hvor elementet normalt anvendes på kirkegården.

Tilstandskrav

De krav, der stilles til elementets udtryk eller funktion. De er en konkretisering af målene for elementet. Tilstandskravene fortæller ikke, hvordan vedligeholdelsen skal udføres.

Bemærkninger

Hvis der er andre relevante forhold for elementet, er de anført her.

Beskrivelse, mål og anvendelse

Det individuelle gravsted indrettes, plejes og vedligeholdes i udgangspunktet af de brugsberettigede. De individuelle gravsteder udformes individuelt i overensstemmelse med de brugsberettigedes ønske og inden for vedtægternes rammer. De individuelle gravsteder kan have meget forskellige

størrelser fra de mindste urnegravsteder til store familiegravsteder med flere kistegravpladser. Plejen sigter mod, at opretholde en værdig ramme om den afdødes minde. Individuelle gravsteder findes i kirkegårdens gravanlæg med individuelle gravsteder.

Tilstandskrav

- Gravstedet opfylder kravene i kirkegårdsvedtægten.
- Gravstedet er værdigt og vel vedligeholdt jævnfør lovgivningen.
- Beplantningen generer ikke hække, nabogravsteder eller færdselsarealers fritrumsprofiler.
- Gravstedet er i sikkerhedsmæssig forsvarlig stand.

Bemærkninger

Opgaver i forbindelse med individuelle gravsteder i brug er de brugsberettigedes ansvar og kvalitetsbeskrives derfor

kun i det omfang kirkegården overtager disse opgaver efter aftale og mod betaling.

Individuelle gravsteder i brug

Individuelle gravsteder er den traditionelle gravform på de danske kirkegårde. Det individuelle kistegravsted udvikledes i løbet af 1800-tallet og havde en kulmination i første halvdel af 1900-tallet. I takt med at ligbrænding blev almindeligt, blev der anlagt individuelle urnegravsteder. I de senere år har det individuelle gravsted oplevet en ny interesse.

Beskrivelse, mål og anvendelse

Det individuelle gravsted indrettes, plejes og vedligeholdes som udgangspunkt af de brugsberettigede.

De individuelle gravsteder udformes individuelt i overensstemmelse med de brugsberettigedes ønske og inden for vedtægternes rammer. De individuelle gravsteder kan have

meget forskellige størrelser fra de mindste urnegravsteder til store familiegravsteder med flere kistegravpladser.

Plejen sigter mod at opretholde en værdig ramme om den afdødes minde. Individuelle gravsteder findes i kirkegårdens gravanlæg med individuelle gravsteder.

Tilstandskrav

- Gravstedet opfylder kravene i kirkegårdsvedtægten.
- Gravstedet er værdigt og vel vedligeholdt jævnfør lovgivningen.
- Beplantningen generer ikke hække, nabogravsteder eller færdselsarealers fritrumsprofiler.
- Gravstedet er i sikkerhedsmæssig forsvarlig stand.

Bemærkninger

Opgaver i forbindelse med individuelle gravsteder i brug er de brugsberettigedes ansvar og kvalitetsbeskrives derfor

kun i det omfang, kirkegården overtager disse opgaver som ydelser efter aftale og mod betaling.

Ledige individuelle gravsteder

Et udbud af ledige gravsteder er ønskeligt, så der er flere valgmuligheder for de pårørende i forbindelse med nye kiste-begravelser og urnenedsættelser.

Beskrivelse, mål og anvendelse

Ledige individuelle gravsteder er individuelle gravsteder som ikke er i brug.

Det individuelle gravanlægs fælleselementer er opretholdt, f.eks. gravstedshækken. Ledige gravsteder er ofte udlagt med fladedække eller som bed med f.eks. buske, stauder, græs eller andet.

Plejen sigter mod, at de ledige gravsteder indgår som en harmonisk del af gravanlægget og fremhæver de gravsteder som er i brug.

Tilstandskrav

- Der henvises til tilstandskravene for de aktuelle elementer.
- Beplantningen generer ikke hække, nabogravsteder mv.

Bemærkninger

På nogle kirkegårde er antallet af ledige individuelle gravsteder meget stort. Dette kan præge anlægget negativt og understrege behovet for en udviklingsplan.

Gravsteder med registrerede bevaringsværdige gravminder

Gravsteder bærer vidnesbyrd om den tid og det samfund, hvor de blev anlagt og om de personer, som er begravet. Gravsteder med registrerede bevaringsværdige gravminder kan være registreret som bevaringsværdig f.eks. på grund af indretning, indhegning, beplantning mv.

Beskrivelse, mål og anvendelse

Gravsteder med registrerede bevaringsværdige gravminder er gravsteder, hvor helheden omkring gravmindet i større eller mindre grad er bevaringsværdig i overensstemmelse med lovgivningen.

Plejen sigter mod at bevare de værdier, som er baggrund for registreringen.

Gravsteder med registrerede bevaringsværdige gravminder findes fortrinsvis på de ældste kirkegårde og kirkegårdsafdelinger.

Tilstandskrav

- Monumenter, hegn mv. er i forsvarlig stand og vedligeholdt i samråd med eksperter på området.
- Monumentet patineres afhængigt af materiale, udtryk og beskrivelse.
- Beplantningen er veludviklet og i vækst, hvis ikke bevaringsmæssige forhold taler imod.
- Beplantningen generer ikke hække, nabogravsteder eller færdselsarealers fritrumsprofiler væsentligt.
- Rodukrudt forekommer ikke.
- Ukrudt dækker under 5 % af fladen og er under 5 cm højt.
- Fladedække indeholder tilstrækkeligt materiale.

Bemærkninger

Registrerede bevaringsværdige gravminder er beskrevet som et selvstændigt element.

Registreringen foretages sjældent på grundlag af beplantningen men ud fra sammenspillet mellem en større eller mindre del af gravstedets elementer.

Der bør udarbejdes en bevaringsstrategi for registrerede bevaringsværdige elementer på den enkelte kirkegård. Der bør tages stilling til udformning og udvikling af de dele, som ikke hører med til registreringen i relation til gravstedets og gravanlæggets udtryk og karakter.

Kirkegårdsdiger

Kirkegårdsdiger er et af de ældste elementer på vore kirkegårde. Formålet er at markere kirkegårdens særlige rum og at sikre gravfreden. Kirkegårdsdiger er stendiger, oftest bygget af lokale materialer og efter stedlige traditioner. Sammen med den tilknyttede flora af gamle kulturplanter, de såkaldte reliktpanter, repræsenterer kirkegårdsdigerne en vigtig kulturhistorisk arv.

Beskrivelse, mål og anvendelse

Et kirkegårdsdige er en indhegning opbygget af natursten efter stedlige traditioner, og omfattet af lovgivningsmæssig beskyttelse. Ud over selve diget kan elementet også omfatte græs- eller beplantningselementer, og regnes derfor til de sammensatte elementer.

Kirkegårdsdiget er oftest opbygget af markafsamlede sten. Det kan være opbygget dobbeltsidigt med stenfyld eller en

kerne af jord, eller det kan være ensidigt med en græsklædt jordvold til den ene side. Diget kan være kronet af sten, græstørv, hække eller hegn, efter stedlig tradition.

Plejen sigter mod, at kirkegårdsdiget og dets nærmeste omgivelser med eventuelle reliktpanter bevares som kulturhistorisk element, og at det er funktionelt som indhegning og i sikkerhedsmæssig forsvarlig stand.

Tilstandskrav

- Diget er opbygget efter stedlige traditioner.
- Diget er uden udskridninger eller sammensynkninger i længere perioder.
- Historisk vegetation respekteres.
- Vedagtigt ukrudt forekommer ikke.
- Rodukrudt forekommer kun i begrænset omfang.
- Nyplantede træer findes ikke indenfor en meter fra diget.

Bemærkninger

Gamle kirkegårdsdiger er beskyttet af lovgivningen som et vigtigt kulturhistorisk levn, bl.a. med den frøbank, som ofte er bevaret i og ved diget.

Der bør udarbejdes en bevarings- og plejestrategi for diget og de nærmeste omgivelser som en del af plejeplanen.

Generelle opgaver

Generelle opgaver er opgaver, der både udføres på kirkegårdens gravarealer og parkarealer. De generelle opgaver har betydning for oplevelsen af kirkegårdens driftsstandard.

Kvalitetsbeskrivelsernes opbygning – generelle opgaver

Generelle opgaver

Tømning af affaldskurve, indsamling af visne buketter mv.

Opgaven indeholder tømningen af papirkurve og affaldsbeholdere samt indsamling af visne buketter mv. på gravanlæg hvor dette hører under erhvervelsesydelsen.

Tilstandskrav

- Visne, løse buketter og andre skæmmende effekter forefindes ikke efter buketindsamling.
- Affaldsbeholdere, papirkurve mv. er ikke overfyldte eller forårsager lugtgener.

Bemærkninger

Bårebuketter mv. henlagt på grav eller blomsterplads henligger en passende tid under hensyntagen til stedlig tradition og de pårørendes ønsker.

Indsamling af pynt og personlige effekter fra nylig anlagte grave er følsomt og beror på indlevelse i hvert enkelt tilfælde.

Overskrift

Elementets navn.

Indledende tekst

Beskriver opgaven, dens indhold og formål i kirkegårdsdriften.

Tilstandskrav

De krav der stilles til kirkegårdens udtryk eller funktion, som har relevans for opgaven. Tilstandskravene fortæller ikke, hvordan opgaven skal udføres.

Bemærkninger

Hvis der er andre relevante forhold for elementet, er de anført her.

Tømning af affaldskurve, indsamling af visne buketter mv.

Opgaven indeholder tømningen af papirkurve og affaldsbeholdere samt indsamling af visne buketter mv. på gravanlæg, hvor dette hører under erhvervsydelsen.

Tilstandskrav

- Visne, løse buketter og andre skæmmende effekter forefindes ikke efter buketindsamling.
- Affaldsbeholdere, papirkurve mv. er ikke overfyldte eller forårsager lugtgener.

Bemærkninger

Bårebuketter mv. henlagt på grav eller blomsterplads henligger en passende tid under hensyntagen til stedlig tradition og de pårørendes ønsker.

Indsamling af pynt og personlige effekter fra nylig anlagte grave er følsomt og beror på indlevelse i hvert enkelt tilfælde.

Fjernelse af affald og løse materialer

Opgaven omfatter fjernelse af affald og generende løse materialer fra kirkegårdens parkarealer og de dele af gravanlægge, som er kirkegårdens ansvar. Omfanget af fjernelse af affald og løse materialer afhænger af brugen af arealerne og det valgte udtryk.

Tilstandskrav

Krav afhængige af udtryk	Haveudtryk	Parkudtryk	Naturudtryk
Mindre affald, løse materialer og lignende ^a	Ingen*	Begrænset*	Spredt*
Let affald ^b	Ingen*	Ingen*	Begrænset*
Større affald ^c	Ingen*	Ingen*	Ingen*

^a Mindre affald, løse materialer mv. betegner synlige papirstumper, cigaretskod, flaskekapsler, pløre, grus, jord og lign.

^b Let affald betegner aviser, pap- og plasticemballage, plasticposer, papkasser, flasker, dåser og lignende

^c Større affald betegner byggeaffald, haveaffald fra private haver, vrag af cykler og lignende.

* Forekomst af løse materialer:

- Ingen: Affald eller løse materialer må normalt ikke ses.
- Begrænset: Affald eller løse materialer kan forekomme få steder.
- Spredt: Affald eller løse materialer kan forekomme flere steder, men dominerer ikke helheden.

Bemærkninger

Fjernelse af nedfaldent løv

Fjernelse af løv omfatter blade, som tabes fra træer og buske på kirkegårdens parkarealer og gravarealernes fælles elementer. Omfanget af opgaven afhænger af størrelse og art af træer og buske, men også vejrliget og det valgte udtryk spiller en rolle.

Tilstandskrav			
Krav afhængige af udtryk	Haveudtryk	Parkudtryk	Naturudtryk
Mængde af løv	Nedfaldent løv accepteres kun i begrænset omfang.	Nedfaldent løv accepteres, hvor det ikke er til gene for gravsteder, beplantning eller færdsel.	Nedfaldent løv accepteres, så længe det ikke er til stor gene.
Omfang af opsamling af løv	Nedfaldent løv opsamles og fjernes løbende.	Nedfaldent løv opsamles og fjernes normalt en eller to gange i sæsonen.	Nedfaldent løv opsamles og flyttes sjældent.

Bemærkninger			

Vintertjeneste

Vintertjeneste omfatter snerydning og glatførebekæmpelse. Formålet er at sikre fremkommelighed og en sikker og behagelig færdsel på kirkegården. Omfanget af vintertjenesten afhænger af vejrliget, men også af i hvilket omfang færdselsarealerne skal være farbare.

Tilstandskrav

- Vintertjeneste udføres efter ruteplan på kort.
- Sneen ryddes, når der er et snedække og i et tidsrum som er anført i plejeplanen
- Relevante områder er ryddet og gruset i forbindelse med gudstjenester, andre kirkelige handlinger og højtideligheder.
- Faste belægninger er ryddet så overfladen er synlig, løse belægninger, så de er farbare
- Rydningen udføres i en bredde tilpasset færdselens art.
- Beplantning og græs er ikke skadet efter rydning.
- Belægninger er ikke skadet efter rydning.
- Sneen er ryddet til den side, hvor snevolde vil genere mindst og altid væk fra bygninger.
- Ved grusning af løse belægninger benyttes samme materiale som belægningens overflade, hvis denne er anvendelig til glatførebekæmpelse.

Bemærkninger

Beskrivelsen af vintertjenesten kan indeholde oplysninger om, i hvilket tidsrum og hvor hurtigt der skal ryddes eller gruses, samt hvor tykt snelag der skal være, før rydning sættes i værk.

Vintertjenesten kan med fordel opdeles i forskellige niveauer, f.eks. maksimalt niveau på offentlige fortove og hovedfærdselsårer, hvor der ryddes og gruses regelmæssigt i normal arbejdstid, mellemniveau på befærdede arealer og arbejdsområder, som ryddes og gruses dagligt samt andre områder, som ryddes og gruses ved særligt behov.

Ud over rydning og grusning kan vintertjeneste også bestå af f.eks. aflastning af hække, buske, træer eller tage i forbindelse med kraftigt snefald eller isslag.

I plejeplanen tages der stilling til brugen af tørsalte til glatførebekæmpelse. Tørsalte kan give en mere sikker færdsel end grusning, men dette skal afvejes med de skadevirkninger der kan komme på beplantninger, belægninger og bygninger.

Pyntning af kirkegården

Pyntning af kirkegården omfatter forskellige tilbagevendende pyntningsopgaver i gravanlæg og på parkarealer som for eksempel grandækning, opsætning af levende lys eller flaghejsning på særlige mærke- eller helligdage.

Tilstandskrav

- Fastsættes for de konkrete opgaver
- Praxis for flaghejsning fastsættes med hensyntagen til stedets skik.

Bemærkninger

Særlige anlæg

Særlige anlæg er en gruppe elementer, der har en beskrivelse af mål og tilstandskrav for helheden. Kvalitetsbeskrivelser for særlige anlæg giver overblik over målsætning, tilstandskrav og ansvarsfordeling i forhold til driften af disse helheder, og supplerer beskrivelsen for de enkelte elementer.

Individuelle gravsteder er allerede beskrevet som sammensatte elementer. Men i forhold til driften er det også hensigtsmæssigt at beskrive dem i forbindelse med særlige anlæg. Primært fordi gravanlæg-

gene består af flere elementer ud over de individuelle gravsteder, og fordi beskrivelsen afhænger af, hvem der har ansvaret for driften af elementerne. Gravanlæggenes elementer kan inddeles i fælleselementer, hvor kirkegården har ansvaret for driften, og individuelle elementer, hvor de brugsberettigede har ansvaret for driften.

Kulturhistoriske anlæg er særlige anlæg, som består af elementer, der sammen har særlig kulturhistorisk betydning.

Kvalitetsbeskrivelsernes opbygning – særlige anlæg

Gravanlæg

Særlige anlæg

Gravanlæg med individuelle gravsteder

Oprindelig var indhegningen af individuelle gravsteder de brugsberettigedes ansvar, og der var ikke nogen egentlig plan for placeringen af gravstederne. Dette blev opfattet som et praktisk og æstetisk problem, og derfor blev det almindeligt at kirkegården sørgede for en fælles indhegning af gravstederne med hække, ligesom de fleste kirkegårde blev reguleret. Gravanlæggen med individuelle gravsteder blev dermed til de gravanlæg som er almindelige på kirkegårdene i Danmark.

Beskrivelse, mål og anvendelse	
Individuelle gravanlæg er anlæg med mulighed for individuel indretning af det enkelte gravsted. Gravanlægget	består af de individuelle gravsteder som ofte sammenbindes af fælles elementer.
Fælles elementer De fælles elementer er typisk de elementer som omgiver de individuelle gravsteder og giver disse en vis fælles ramme. Fælles elementer er oftest gravstedshække, men kan også være stenkanter, græsplæner mv.	Individuelt gravsted Individuelle gravsteder er sammensat af individuelle elementer; de er individuelt indrettet og den væsentligste del af gravanlægget.
Tilstandskrav	
<ul style="list-style-type: none">Anlæggets fælles elementer opfylder tilstandskravene for disse.Buketter, krans, lygter og anden pynt er placeret i overensstemmelse med vedtægterne.	<ul style="list-style-type: none">Opgaver udført på anlægget opfylder tilstandskravene for disse.Ydelser udført på anlægget opfylder tilstandskravene for disse.
Bemærkninger	
Gravanlæg uden fælles elementer kan forekomme. Et gravanlæg med individuelle gravsteder kan være større eller mindre end det egentlige gravareal.	I kirkegårdsvedtægten beskrives begrænsninger for individuelle mindretal og indretningen af gravstedet. Ligeledes beskrives karakteren af de fælles elementer.

Overskrift

Anlæggets navn.

Indledende tekst

Beskriver kort anlægget og dets historie i dansk kirkegårdstradition.

Ikonbillede

Billede som viser et typisk eksempel på anlægget.

Beskrivelse, mål og anvendelse

En kort definerende beskrivelse af anlægget samt en angivelse af typiske mål for anlæggets karakter.

Opdeling af beskrivelse og mål

For gravanlæggen er beskrivelse og mål opdelt i fælles og individuelle elementer.

Tilstandskrav

De krav der stilles til anlæggets udtryk eller funktion ud over beskrivelsen for de enkelte elementer. De er en konkretisering af målene for anlægget.

Bemærkninger

Hvis der er andre relevante forhold for anlægget, er de anført her.

Gravanlæg med individuelle gravsteder

Oprindelig var indhegningen af individuelle gravsteder de brugsberettigedes ansvar, og der var ikke nogen egentlig plan for placeringen af gravstederne. Dette blev opfattet som et praktisk og æstetisk problem, og derfor blev det almindeligt, at kirkegården sørgede for en fælles indhegning af gravstederne med hække, ligesom de fleste kirkegårde blev reguleret. Gravanlæggene med individuelle gravsteder blev dermed til de gravanlæg, som er almindelige på kirkegårdene i Danmark.

Beskrivelse, mål og anvendelse

Individuelle gravanlæg er anlæg med mulighed for individuel indretning af det enkelte gravsted. Gravanlægget be-

står af de individuelle gravsteder, som ofte sammenbindes af fælles elementer.

Fælles elementer

De fælles elementer er typisk de elementer, som omgiver de individuelle gravsteder og giver disse en vis fælles ramme. Fælles elementer er oftest gravstedshække, men kan også være stankanter, græsplæner mv.

Individuelt gravsted

Individuelle gravsteder er sammensat af individuelle elementer. De er individuelt indrettet og den væsentligste del af gravanlægget.

Tilstandskrav

- Anlæggets fælles elementer opfylder tilstandskravene for disse.
- Buketter, kranse, lygter og anden pynt er placeret i overensstemmelse med vedtægterne.
- Opgaver udført på anlægget opfylder tilstandskravene for disse.
- Ydelser udført på anlægget opfylder tilstandskravene for disse.

Bemærkninger

Gravanlæg uden fælles elementer kan forekomme. Et gravanlæg med individuelle gravsteder kan være større eller mindre end det egentlige gravareal.

I kirkegårdsvedtægten beskrives begrænsninger for individuelle minderitualer og indretningen af gravstedet. Ligeledes beskrives karakteren af de fælles elementer.

Kollektive gravanlæg

Kollektive gravanlæg er en forholdsvis ny gravform som kombinerer fordelene ved det individuelle gravsted og det anonyme gravanlæg. Der er oftest gravminde ved det enkelte gravsted, og der er større eller mindre mulighed for minderitualer ved den enkelte gravplads. Kirkegården plejer og vedligeholder gravanlægget.

Beskrivelse, mål og anvendelse

Kollektive gravanlæg er anlæg med en fælles beplantning, hvor det enkelte gravsted ikke nødvendigvis er afgrænset, men er markeret med et gravminde. Det kollektive gravanlæg kan bestå udelukkende af fælleselementer eller der kan være en begrænset mulighed for individuelle elementer.

Kollektive gravanlæg kan være skove og lunde, trægrupper, græsplæner, busketter, stauder mv. I det følgende beskrives mål og anvendelse, samt tilstandskrav for fælles og individuelle elementer.

Fælles elementer

Ud over beplantning mv. kan fælles elementer være gravminder, som stilles til rådighed af kirkegården.

Individuelt gravsted

Individuelle elementer kan supplere et kollektivt gravanlæg. Typiske individuelle elementer kan være gravminder eller bede til årstidens blomster mv.

Tilstandskrav

- Anlæggets fælles elementer opfylder tilstandskravene for disse.
- Individuelle elementer opfylder kravene i kirkegårdsvedtægten, og er værdige og vel vedligeholdte.
- Individuelle elementer er i sikkerhedsmæssig forsvarlig stand.
- Buketter, kranse, lygter og anden pynt er placeret i overensstemmelse med vedtægterne.
- Opgaver udført på anlægget opfylder tilstandskravene for disse.
- Ydelser udført på anlægget opfylder tilstandskravene for disse.

Bemærkninger

Det kollektive gravanlæg kan være større eller mindre end det egentlige gravareal. I kirkegårdsvedtægten fastsættes omfang og karakter af individuelle minderitualer og

individuel indretning. Kollektive gravanlæg kan være meget forskellige i deres udformning.

Anonyme gravanlæg

Det anonyme gravanlæg blev almindeligt i midten af 1900-tallet i forbindelse med stigningen i kremationer og som et alternativ til et traditionelt gravsted. Ideen med gravanlægget er, at de efterladte ikke har ansvaret for et gravsted. Gravformen havde sin storhedstid i 60'erne og 70'erne og benyttes stadig til en væsentlig del af urnenedsættelserne. Anonyme gravanlæg anvendes visse steder også til kistebegravelser.

Beskrivelse, mål og anvendelse

Anonyme gravanlæg er anlæg, hvor den enkelte gravplads ikke er markeret. Gravanlægget består derfor kun af fælles elementer. Den enkelte gravplads ligger i et fælles anlæg, ofte græs eller en skovbevoksning.

Gravanlægget består af de elementer, hvor kister og urner bliver nedsat og af fælles blomsterpladser og monumenter, samt andre elementer som hører til gravanlæggets funktion.

Målet med anonyme gravanlæg er at give mulighed for en anonym begravelse, hvor de pårørende ikke har ansvar for pasning og vedligeholdelse af gravstedet. Mindehandling mv. henvises til fællesmonumentet.

Plejen sigter mod at opfylde tilstandskravene for de elementer gravanlægget består af.

Tilstandskrav

- Anlæggets elementer opfylder tilstandskravene for disse.
- Buketter, kranse, lygter og anden pynt er placeret i overensstemmelse med vedtægterne.
- Opgaver udført på anlægget opfylder tilstandskravene for disse.
- Ydelser udført på anlægget opfylder tilstandskravene for disse.

Bemærkninger

Det anonyme gravanlæg kan være større eller mindre end det egentlige gravareal.

Lapidarier

Lapidarium betyder udstilling eller samling af sten. Lapidarier er blevet almindelige på kirkegårdene med den øgede bevidsthed om vigtigheden af at bevare kulturhistoriske værdier på kirkegårdene.

Beskrivelse, mål og anvendelse

Lapidarier er anlæg med samlinger af gravsten og andre gravminder, som er placeret udenfor gravstederne.

Gravminderne kan være registrerede bevaringsværdige gravminder eller andre gravminder, der ønskes bevaret på kirkegården.

Tilstandskrav

- Anlæggets elementer opfylder tilstandskravene for disse.
- Anlægget præsenterer og indrammer gravminderne med respekt for disse.

Bemærkninger

Historiske anlæg og mindesmærker

Der er tradition for at placere mindesmærker af forskellig karakter på kirkegårde. Det kan være mindesmærker for personer, som ikke er begravet på kirkegården, men som har tilknytning til sognet, f.eks. savnede søfolk, faldne i krig, flygtninge m.fl. Der kan også være tale om bygningskulturelle mindesmærker, f.eks. ruiner.

Beskrivelse, mål og anvendelse

Historiske anlæg og mindesmærker er anlæg, som består af monumenter og beplantning mv. Anlæggene kan være anlagt som mindesmærker eller i forbindelse med kulturhistoriske mindesmærker, f.eks. ruiner.

Tilstandskrav

- Anlæggets elementer opfylder tilstandskravene for disse.
- Anlæggets kulturhistoriske værdier bevares.
- Anlægget udvikles som en helhed med respekt for anlæggets karakter.

Bemærkninger

Der bør udarbejdes en vedligeholdelsesstrategi for det pågældende historiske anlæg i tæt samarbejde med eksperter på området.

Ydelser

Ydelser er opgaver eller anden service, som udføres eller stilles til rådighed for de brugsberettigede mod betaling.

Erhvervsydelse er de ydelser, som kirkegården leverer ved erhvervelse og forlængelse af brugsretten. Det kan dreje sig om muligheden for begravelse eller nedsættelse på en eller flere gravpladser, og om anlæg og drift af fælles elementer i gravanlægget.

Begravelsesydelser ydes i forbindelse med den enkelte kistebegravelse eller urnenedsættelse.

Gravstedsydelser og pyntningsydelser er ydelser, som udføres for de brugsberettigede i forbindelse med pleje, vedligeholdelse og pyntning af individuelle gravsteder eller individuelle elementer. Nogle af disse ydelser udføres en gang, men de fleste udføres for et år eller som legataftaler for et længere åremål.

Kvalitetsbeskrivelsernes opbygning – ydelser

Pyntningsydelser

Ydelser

Årstidens blomster – oversigt

Årstidens blomster er en tradition, som har sit udspring i et ønske om at dekorere gravstedet med blomsterpragt. Følgende beskrivelse af ydelsen Årstidens blomster følger en systematik som kan bruges til en ensartet beskrivelse af de enkelte kirkegårds ydelser. I forhold til gravstedsindehaverne beskrives kirkegårdens konkrete ydelse for eksempel ledsaget af fotos.

Overskrift

Ydelsens navn.

Indledende tekst

Beskriver kort ydelsen.

Ikonbillede

Ydelsen kan være illustreret med et billede.

Ydelsesbeskrivelse

Ydelsen omfatter klargøring og plantning, vanding op til to gange samt fjernelse.

De enkelte ydelser sammensættes, beskrives og prisen beregnes ud fra følgende komponenter:

1. Sæson

- A. Forår
- B. Sommer
- C. Efterår
- D. Vinter

2. Art og størrelse

- E. Angiv sort og størrelse

3. Ekstraydelse

Yderligere vanding af hensyn til overlevelse.

Ydelsesbeskrivelse

En kort definerende beskrivelse af ydelsen.

Opdeling af ydelse og ydelsesbeskrivelse

De fleste ydelser deles op i en række komponenter eller opgaver, som kan bruges i beskrivelsen af de konkrete ydelser.

Tilstandskrav

De krav der stilles til tilstanden af de elementer ydelsen omfatter, hvis dette er relevant for ydelsen. Tilstandskravene kan være beskrevet her eller i den efterfølgende, uddybende beskrivelse.

Tilstandskrav

- Beplantning fremtræder veludviklet og i vækst.
- Arter og sorter fremtræder i overensstemmelse med deres karakter.
- Visne blomster og frøstænde hæmmer ikke blomstringen og skæmmer ikke helheden.
- Planter er fjernet efter deres sæson.

Bemærkninger

Hvis der er andre relevante forhold for elementet, er de anført her.

Bemærkninger

I visse dele af landet kan yderligere vanding af hensyn til overlevelse være nødvendig som standardopgave.

Udover oversigterne kan de enkelte ydelser være nærmere beskrevet på selvstændigt opslag.

Erhvervelse – oversigt

Erhvervelsen giver brugsretten til et gravsted med en eller flere gravpladser samt de elementer, som kirkegården stiller til rådighed. Erhvervelse kan ske som reservation, erhvervelse eller fornyelse. Ud over brugsretten kan erhvervelsesydelsen desuden omfatte anlæg og drift af fælleselementer, ret og

pligt til individuelle elementer samt håndtering af gravminder fra hjemfaldne gravsteder, ligesom en andel af udgifterne til kirkegårdens generelle anlæg og drift, inkl. administration af aftalen kan indgå.

Ydelsesbeskrivelse

Følgende delydelser kan være en del af erhvervelsen.

1. Brugsret til gravplads

Ydelsen indeholder brugsretten til kistebegravelse eller urnenedsættelse på gravpladsen eller gravpladserne i henhold

til vedtægternes bestemmelser om fredningstid mv. Ved begravelse erhverves altid brugsretten i fredningstiden.

2. Anlæg og drift af fælles elementer

Ydelsen indeholder anlæg og drift af gravanlæggets fælles elementer. Disse stilles til rådighed for de brugsberettigede. Kirkegården har ansvaret for anlæg og drift og kan foretage

ændringer i anlægget. Omfang og art af fælles elementer beskrives i kirkegårdsvedtægterne.

3. Ret og pligt til individuelt gravsted eller individuelle elementer

Ydelsen indeholder retten til at anlægge et individuelt gravsted eller at placere individuelle elementer i et kollektivt gravanlæg, samt muligheden for at udføre minderitualer på det enkelte gravsted. De brugsberettigede kan have pligt til at etablere det individuelle gravsted eller de individuelle elementer og har ansvar for, at der foretages den fornødne

pleje og vedligeholdelse. Ydelsen omfatter desuden rydning af individuelt gravsted eller individuelle elementer efter hjemfald af gravstedet. I kirkegårdsvedtægten beskrives muligheder og begrænsninger for individuelle elementer og minderitualer.

4. Håndtering af gravminder mv. efter hjemfald

Fire uger efter hjemfald af gravstedet overgår individuelle gravminder til kirkegården, hvis ikke de brugsberettigede har fjernet disse inden.

Gravminder med inskription skal behandles etisk forsvarligt.

Tilstandskrav for håndtering af gravminder:

- Gravstedet ryddes tidligst fire uger efter hjemfald.
- Registrerede bevaringsværdige gravminder forbliver på kirkegården.
- Gravminder og lignende, som ikke bevares, er bortskaffet eller anonymiseret efter forskrifterne.

Bemærkninger

Begravelse – oversigt

Kistebegravelse eller urnenedsættelse er en engangsydelse i forbindelse med begravelseshandlingen.

Ydelsesbeskrivelse

Kistebegravelse og urnenedsættelse sammensættes og beskrives ud fra følgende komponenter. De to begravelses-

ydelse består af en række standardydelse, og kan bestå af yderligere ekstraopgaver.

1. Kistebegravelse

Standardopgaver:

- A. Klargøring af gravsted
- B. Gravning af kistegrav
- C. Assistance ved nedsætning af kiste
- D. Tilkastning af kistegrav
- E. Reetablering af fælleslementer (typisk gravstedshæk og nabogravsteder)
- F. Opretning og efterfyldning til terrænniveau i nærmere angivet tidsrum efter begravelsen

Ekstraopgaver:

- A. Nedsækning af kiste
- B. Pyntning af åben kistegrav: 1) Klæde, 2) Gran, 3) Andet
- C. Foreløbig ordning indtil anlæg af gravsted kan finde sted: 1) Gran, 2) Blomster, 3) Andet

2. Urnenedsættelse

Standardopgaver

- A. Klargøring af gravsted eller -anlæg
- B. Gravning af urnegrav
- C. Assistance ved nedsætning af urne
- D. Tilkastning af urnegrav

- E. Reetablering af fælleslementer og nabogravsteder
- F. Opretning og efterfyldning til terrænniveau

Ekstraopgaver

- A. Pyntning af åben urnegrav: 1) Gran, 2) Andet

3. Udlægning af blomster efter højtidelighed

Udlægning af blomster efter begravelsehandlingen. Ydelsen beskrives nærmere i det følgende.

Tilstandskrav

- Tilstandskrav for standardopgaverne beskrives i det følgende.

Bemærkninger

Omfanget og opdeling af de enkelte begravelsesydelse på den enkelte kirkegård beskrives i kirkegårdsvedtægten.

1. Kistebegravelse

Nedenfor beskrives tilstandskrav for de syv standardopgaver, som hører til kistebegravelse. Ekstraopgaver beskrives ikke i standardkvalitetsbeskrivelsen.

Tilstandskrav for standardopgaver

A. Klargøring af gravsted eller -anlæg

- Gravminde, planter mv., som skal genbruges, opbevares forsvarligt
- Fælleselementer og nabogravsteder lider mindst mulig overlast

B. Gravning af kistegrav

- Graven er afstivet sikkerhedsmæssigt forsvarligt
- Graven tilstræbes fri for stående vand ved begravelsen

C. Assistance ved nedsætning af kiste

- -

D. Tilkastning af kistegrav

- Kisten er ikke beskadiget unødigt på grund af tilkastningen
- Graven tilkastes i niveau med det omgivende gravareal, eller som tuegrav med en nærmere defineret overhøjde

E. Reetablering af fælleselementer (typisk gravstedshæk) og nabogravsteder

- Beskadigede elementer uden for det individuelle gravsted er reetableret efter relevante normer og kvaliteter

F. Opretning og efterfyldning til terrænniveau i nærmere angivet tidsrum efter begravelsen

- Opretninger og efterfyldninger efter sætninger foretages i et tidsrum efter tilkastningen nærmere angivet i kirkegårdsvedtægten, typisk indtil tidspunktet for reetablering af gravanlægget
- Overfladen har en jævnhed, som svarer til elementet

2. Urnenedsættelse

Nedenfor beskrives tilstandskrav for de seks standardopgaver, som hører til urnenedsættelse. Ekstraopgaver beskrives ikke i standardkvalitetsbeskrivelsen.

Tilstandskrav for standardopgaver

A. Klargøring af gravsted eller -anlæg

- Gravminde, planter mv. som skal genbruges opbevares forsvarligt
- Fælleselementer og nabogravsteder lider mindst mulig overlast

B. Gravning af urnegrav

- Graven tilstræbes fri for stående vand ved urnenedsættelsen

C. Assistance ved nedsætning af urne

- -

D. Tilkastning af urnegrav

- Urnen er ikke beskadiget unødigt på grund af tilkastningen
- Graven tilkastes i niveau med det omgivende gravareal

E. Reetablering af fælleselementer og nabogravsteder

- Beskadigede elementer uden for det individuelle gravsted er reetableret efter relevante normer og kvaliteter

F. Efterfyldning til terrænniveau

- Efterfyldninger efter sætninger foretages i et nærmere angivet tidsrum efter tilkastningen.
- Overfladen har en jævnhed, som svarer til elementet

3. Udlægning af blomster efter højtidelighed

Ydelsesbeskrivelse

Blomster fra en kistebegravelse placeres normalt på den tilkastede grav. Efter bisættelser kan blomsterne placeres på det valgte gravsted eller en særlig blomsterplads.

Tilstandskrav

- Buketter og kranse er ikke beskadigede af transporten fra kirke eller kapel.
- Buketter og kranse arrangeres harmonisk på den tilkastede grav eller særlige blomsterplads.
- Buketter og kranse fjernes efter stedets skik eller lokale forskrifter og med respekt for de efterladte.

Bemærkninger

Blomster fra højtideligheder i kapeller eller kirker uden for kirkegården placeres normalt af bedemanden.

Gravstedsopgaver – oversigt

Anlæggelse, pleje og vedligeholdelse af det individuelle gravsted eller andre individuelle elementer er opgaver, som påhviler de brugsberettigede.

Ydelsesbeskrivelse

Ydelsen kan opdeles i to hoveddele:

1. Anlæg af individuelle gravsteder

Kirkegården kan påtage sig anlæg af individuelle gravsteder for de brugsberettigede mod betaling. Anlæg af gravsteds-hække og andre elementer, som er kirkegårdens ansvar,

dækkes af erhvervsydelsen og hører ikke under anlæg af individuelt gravsted.

2. Andre opgaver på individuelle gravsteder og elementer

Kirkegården kan påtage sig forefaldende enkeltopgaver mod betaling som supplement til anlæg af gravsted og de takstfastsatte ydelse. Det kan for eksempel være rydning

af gravstedet inden hjemfaldet af brugsretten, pålægning af løse materialer eller opretning af monumenter på gravsteder uden pleje- og vedligeholdelsesaftale.

Tilstandskrav

- Beplantning har en karakter og vækstkraft, som passer til formålet.
- Anlægget er udført efter gældende normer for arbejdets udførelse.
- Anlægget eller opgaven udføres med hensyntagen til de gældende kirkegårdsvedtægter.
- Anlægget eller opgaven udføres efter de brugsberettigedes ønsker.
- Design og anlæg forventes at modsvare en plejeindsats, som svarer til standardydelse beskrevet under pleje og vedligeholdelse.
- Tilstandskrav for driftsopgaver svarer i udgangspunktet til tilstandskravene for de tilsvarende gravstedsydelse.

Bemærkninger

Pleje og vedligeholdelse – oversigt

Opgaven med at pleje og vedligeholde det individuelle gravsted påhviler de brugsberettigede, men kirkegården kan påtage sig opgaverne mod betaling. Formålet med pleje og vedligeholdelse er at holde gravstedet værdigt og vel vedlige-

holdt på kort og lang sigt. Ydelsen, pleje og vedligeholdelse, omfatter kun det individuelle gravsted, som de brugsberettigede har ansvaret for og ikke det individuelle anlægs fælles elementer, som stilles til rådighed af kirkegården.

Ydelsesbeskrivelse

Ydelsen deles i:

1. Pleje og vedligeholdelse

Pleje og vedligeholdelse omfatter tilbagevendende opgaver på det individuelle gravsted

Plejeopgaver:

- A. Lugning
- B. Beskæring af hensyn til fritrum og udvikling samt af visne partier

Vedligeholdelsesopgaver:

- C. Indsamling af buketter, anden pynt mv.
- D. Rivning og fejning
- E. Opsamling af løv
- F. Rensning af monument

2. Udvidet pleje og vedligeholdelse

Udvidet pleje og vedligeholdelse vedrører den langsigtede pleje og vedligeholdelse af det individuelle gravsted

Plejeopgaver:

- A. Udgående og forvoksede planter udskiftes, deles eller omplantes
- B. Gødning og vanding ved udskiftning og omplantning af planter
- C. Gødning af roser og visse solitære stauder

Vedligeholdelsesopgaver:

- D. Supplering af løse materialer
- E. Opretning og opfyldning af sætninger
- F. Opretning af monument

Tilstandskrav

Tilstandskrav for standardopgaverne beskrives i det følgende.

Bemærkninger

Nærmere beskrivelse af ydelserne og deres tilstandskrav findes på de næste sider. Reparation eller reetablering af beplantning, monument mv. efter hærværk og lignende er

ikke omfattet af ydelsen. Der kan stilles krav til gravstedets indretning og stand i forbindelse med en gravstedsaftale om pleje og vedligeholdelse.

1. Pleje og vedligeholdelse

Formålet er at sikre, at det individuelle gravsteds elementer er i værdig og vel vedligeholdt stand på årlig basis.

Tilstandskrav for standardopgaver

A. Lugning

- Rodkrudt forekommer ikke.
- Ukrudt dækker under 1 % af fladen og er under 5 cm højt.

B. Beskæring

- Beplantningen er uden døde og visne partier.
- Beplantningen generer ikke hække eller nabogravsteder urimeligt.
- Beplantningen går ikke væsentligt ind over færdselsarealers fritrumsprofiler.
- Beplantningen dækker ikke væsentligt for gravminder mv.
- Beplantningens udvikling er ikke unødigt påvirket af beskæringen.
- Beplantning fremtræder veludviklet og i vækst.
- Fritvoksende arter fremtræder i overensstemmelse med deres karakter.
- Formede elementer fremtræder efter hensigten.

C. Indsamling af buketter mv.

- Visne buketter henligger ikke efter den ugentlige indsamlingsrunde.
- Skæmmende ukrudt, affald mv. forefindes ikke efter indsamlingsrunden.

D. Rivning og fejning

- Fladedække skal være jævnt fordelt.
- Affald og jord mv. forekommer ikke efter rivning og fejning.

E. Opsamling af løv

- Overholder de generelle krav til løvopsamling for gravanlægget.

F. Rensning af monument for grønalg

- Monumentet er uden skæmmende grønalg, fugleklat-ter eller andet.
- Monumentet patinerer jf. mål og materialer.

2. Udvidet pleje og vedligeholdelse

Formålet med udvidet pleje og vedligeholdelse er at sikre, at gravstedets elementer er i værdig og vel vedligeholdt stand på lang sigt.

Tilstandskrav for standardopgaver

A. Udgåede og forvoksede planter udskiftes, deles eller omplantes

- Beplantning fremtræder veludviklet og i vækst.

B. Gødning og vanding ved udskiftning eller omplantning

- Beplantning fremtræder veludviklet og i vækst.

C. Gødning af roser og visse solitære stauder

- Beplantningen fremtræder veludviklet og med rig blomstring.

D. Supplerings af løse materialer

- Der er ikke huller i fladedækket.

E. Opretning og opfyldning af sætninger

- Fladers ujævnhed er under 10 cm på 1 meter.
- Opfyldninger af sætninger på graven foretages, når disse ikke er dækket af begravelsesydelse.

F. Opretning af monument

- Monumentet er uden væsentlige sætninger.

Årstidens blomster – oversigt

Årstidens blomster er en tradition, som har sit udspring i et ønske om at dekorere gravstedet med blomsterpragt. Følgende beskrivelse af ydelsen, årstidens blomster, følger en systematik, som kan bruges til en ensartet beskrivelse af de enkelte kirkegårds ydelse. I forhold til gravstedsindehaverne beskrives kirkegårdens konkrete ydelse for eksempel ledsaget af fotos.

Ydelsesbeskrivelse

Ydelsen omfatter klargøring og plantning, vanding op til to gange samt fjernelse.

De enkelte ydelse sammensættes, beskrives og prisberegnes ud fra følgende komponenter:

1. Sæson

- A. Forår
- B. Sommer
- C. Efterår
- D. Vinter

2. Art og størrelse

- E. Angiv sort og størrelse

3. Ekstraydelse

Yderligere vanding af hensyn til overlevelse.

Tilstandskrav

- Beplantning fremtræder veludviklet og i vækst.
- Arter og sorter fremtræder i overensstemmelse med deres karakter.
- Visne blomster og frøstande hæmmer ikke blomstringen og skæmmer ikke helheden.
- Planter er fjernet efter deres sæson.

Bemærkninger

I visse dele af landet kan yderligere vanding af hensyn til overlevelse være nødvendig som standardopgave.

Grandækning – oversigt

Grandækning er en tradition, som har sin rod i et ønske om at beskytte og dekorere gravstedet i vinterperioden. Grandækning kan udføres med forskellige gransorter og andre typer pyntegrønt. Ydelse udføres på individuelle gravsteder for de brugsberettigede og kan opdeles efter, hvor stor del af gravstedet der dækkes og hvor avanceret dækningen udføres. Følgende beskrivelse af grandækningsydelsen er en systematik, som kan bruges til en ensartet beskrivelse af de enkelte kirkegårdes grandækningsydelse. I forhold til de brugsberettigede beskrives kirkegårdens konkrete grandækningsydelse for eksempel ledsaget af fotos.

Ydelsesbeskrivelse

De enkelte grandækningsydelse sammensættes, beskrives og prisen beregnes ud fra flg. fire komponenter:

1. Dækning – grundsort

- A. Angiv sort og kvalitet
- B. Angiv dækningsgrad i % (evt. interval)

3. Pynt

- A. Grene ved monument
- B. Grandekorationer og -buketter

2. Dækning – supplerende sorter

- A. Ekstra sort 1
- B. Ekstra sort 2
- C. Ekstra sort 3 osv.

4. Blomster eller kranser

- A. Kranse og mospuder
- B. Blomster

Tilstandskrav

- Grene er af anførte sort eller sorter.
- Grene er friske ved udlægningen og lagt retningsbestemt.
- Grene er afklippede og afklipningssteder ses ikke.
- Den anførte del af gravstedet dækkes, og dækningen er så tæt og tyk, at jorden ikke ses.
- Grandækninger med mere end en sort lægges i passende mønstre.
- Grene ved monument, dekorationer og buketter sættes eller placeres som vist i oversigten.

Bemærkninger

De fire komponenter beskrives i det følgende og kan suppleres med kirkegårdens eget valg af grandækningsydelse.

1

3A

4A

2

3B

4B

Grandækning

1. Dækning – grundsort

I den første komponent beskrives grandækningens grundlæggende opbygning, dvs. hvilken gransort og -kvalitet.

grandækningen hovedsageligt består af og hvor stor del af gravstedet der dækkes. Dækningsgraden angives omtrentligt.

2. Dækning – supplerende sorter

Anden komponent angiver om der anvendes flere gransorter og -kvaliteter f.eks. til at danne et dekorativt mønster i grandækningen. De anvendte gransorter og -kvaliteter

angives, da de har betydning for pris og udseende. Eksempler på sorter og kvaliteter er rødgran, nobilis, normann, fyr, omorika, cypres etc., ungdomsgrene, grønne, blå, gule etc.

3. Pynt

Den tredje komponent er pynt, som kan bestå af grene ved monument eller en grandekoration eller -buket. Normalt supplerer pynt en dækning af gravstedet, men pynt f.eks. i form af en granbuket kan også være en selvstændig ydelse, især til mindre gravsteder eller gravsteder i græs.

A. Grene ved monument
Opsætning af fyrre- og grangrene eller andet oftest omkring monumentet for at føje en ekstra dimension til grandækningen.

B. Grandekoration eller -buket
En kunstfærdig dekoration eller buket af pyntegrønt som opsættes ved mindet alene eller som supplement til den øvrige grandækning.

4. Blomster og kranse

Den fjerde komponent angiver om grandækningen er suppleret med f.eks. mospuder, blomster som juletulipaner etc. Blomster og kranse kan være en del af grandækningsydelsen, men vil ofte være en særskilt ydelse.

A. Kranse/mospuder

B. Blomster

Begrebsdefinitioner

I forbindelse med arbejdet med kvalitetsbeskrivelser og håndbog viste det sig nødvendigt at definere en fagterminologi til støtte for en fællesforståelse i forhold til driftsopgaverne på kirkegårdene. Nedenstående liste over faglige begreber blev udviklet i denne sammenhæng. Begreberne er opdelt i otte temaer i forhold til driftsstyringen.

A: Begreber knyttet til arealanvendelsen – arealkategorier

Kirkegårdsarealer	De arealer som udgør selve kirkegården og som i henhold til lovgivningen er afgrænset af stendige, mur, hæk eller hegn.
Kirkegårdskort	Kort som viser indretningen af kirkegården med gravsteder, bygninger, beplantning mv.
Område	En del af kirkegårdsarealet med sin egen karakter, der kan beskrives udtryksmæssigt, funktionsmæssigt eller rumligt, og hvor der kan formuleres særlige mål for pleje og udvikling.
Arealkategori	Kirkegårdsarealet kan opdeles i fire arealkategorier: gravareal, parkareal, bebygget areal og øvrigt areal.
Gravareal	Gravareal er areal med gravnumre i henhold til nummerplanen. Gravarealet er udlagt med kiste- og urnepladser, der skelnes mellem individuelle-, kollektive- og anonyme gravarealer.
Parkareal	Parkareal er græsplæner, busketter, træer, bede, stier, pladser mv., som udgør rammen om gravarealet og er alment tilgængelige.
Bebygget areal	Bebygget areal er arealer, hvor kirke, kapel, krematorium, kontor, toilet, mandskabsfaciliteter og andre bygninger er placeret.
Øvrigt areal	Øvrige arealer er parkeringsarealer, materialepladser, plantedepoter mv.

B: Begreber knyttet til beskrivelsen af kirkegårdens tilstand og kvalitet

Arealtype	Kirkegårdsarealet kan opdeles i en række arealtyper. Til hver arealtype knytter der sig grønne eller grå elementer, som kan vælges i plejeplanen.
Elementer	Ved et element forstås en enhed, hvor tilstandskrav og plejemål kan beskrives entydigt.
Grønne elementer	Grønne elementer er elementer, hvor forståelse for planters vækstkrav og udvikling er vigtigt. Driftsopgaven på grønne elementer betegnes som gartnerisk pleje.
Grå elementer	Grå elementer er elementer, hvor formålet med driftsindsatsen er at fastholde en tilstand i forhold til funktionen. Driftsopgaverne betegnes derfor som vedligeholdelse.

Sammensatte elementer	Sammensatte elementer består af flere grønne eller grå elementer, der tilsammen udgør en enhed.
Generelle opgaver	Generelle opgaver er opgaver, der udføres på kirkegårdens gravarealer og parkarealer. De generelle opgaver har betydning for oplevelsen af kirkegårdens driftsstandard.
Ydelser	Ydelser er opgaver eller anden service, som udføres eller stilles til rådighed for de brugsberettigede mod betaling.

C: Begreber som knytter sig til gravarealernes indretning og anvendelse

Nummerplan	Plan der viser kirkegårdens indretning med gravpladser og numre.
Gravplads	Gravpladsen er den plads, hvor en kiste kan begraves, eller urner kan ned sættes. Gravpladserne fremgår af nummerplanen, men er ikke altid markeret særskilt på kirkegården.
Gravpladsnummer	Entydigt nummer som betegner den enkelte gravplads med henvisning til nummerplan og gravstedskartotek. Gravpladsnummeret kan være markeret på gravpladsen med et lille skilt.
Gravsted	Det areal (en eller flere gravpladser) der erhverves brugsret til ved tegning af gravstedsbrevet. De brugsberettigede har ansvaret for etablering og drift af individuelle elementer, medens fælles elementer i tilknytning til gravstedet stilles til rådighed.
Gravanlæg	Gravanlægget er det samlede anlæg af grønne og grå elementer, som omfatter en eller flere gravpladser. Der kan, som ved gravarealet, skelnes mellem gravanlæg med individuelle gravsteder samt kollektive og anonyme gravanlæg.
Fælles elementer	Fælles elementer er elementer i gravanlæg, hvor kirkegården har ansvaret for anlæg og drift. Fælles elementer er grønne eller grå elementer.
Individuelle elementer	Individuelle elementer er elementer i gravanlæg, hvor ansvaret for anlæg og drift i udgangspunktet er de brugsberettigedes. De individuelle elementer kan være enkelte elementer, som et gravminde eller et bed til årstidens blomster, eller det kan være et individuelt gravsted, der består af flere elementer. Kirkegården kan mod betaling helt eller delvis overtage de brugsberettigedes ansvar. Kirkegårdens arbejde beskrives i så fald som ydelser.
Individuelt gravsted	Et individuelt gravsted er et sammensat element, som indgår som en del af et gravanlæg. Gravstedet indrettes efter de brugsberettigedes ønsker, men inden for kirkegårdsvedtægtens rammer. Individuelle gravsteder uden gravstedsaftale er kirkegårdens ansvar og beskrives som ledige gravsteder eller gravsteder med registrerede bevaringsværdige gravminder.

Gravanlæg med individuelle gravsteder	Gravanlæg hvor de enkelte gravsteder er individuelle gravsteder.
Kollektivt gravanlæg	Gravanlæg hvor det enkelte gravsted ikke er adskilt fra andre gravsteder med hæk eller kant, men er markeret med et gravminde og evt. en mindre individuel beplantning.
Anonymt gravanlæg	Gravanlæg hvor det enkelte gravsted ikke er markeret.
Gravminde	Betegnelse for en gravsten eller anden udsmykning, som er sat på et gravsted for at mindes den eller de afdøde.
Fællesmonument	Monument placeret på anonyme eller kollektive gravanlæg, som fælles markering og mindested for anlæggets gravsteder.
Blomsterplads	Sted, hvor blomster fra begravelseshøjtideligheden placeres eller sted i kollektive eller anonyme gravanlæg til placering af blomster.

D: Begreber som vedrører de brugsberettigede og kontakten til disse

Kirkegårdsvedtægt	Det dokument hvori menighedsrådet fastsætter regler for kirkegården benyttelse, herunder de bestemmelser der er knyttet til brugsretten og som vedrører rammerne for indretning og udsmykning af gravsteder.
Servitut	Bestemmelse som begrænser anvendelse, indretning eller udsmykningen af et gravsted.
Grav	Den fysiske gravede grav hvori kisten begravnes eller urnen nedsættes.
Gravstedsbrev	Det dokument hvori overdragelsen af brugsretten til et gravsted med en eller flere gravpladser bekræftes. Gravstedsbrevet udstedes af kirkegården og vil ofte være bilagt et eksemplar af kirkegårdsvedtægten.
Brugsberettigede	De brugsberettigede er de personer, som jf. cirkulære om brugsret til gravsteder (cir. nr. 168 af 5/8 1977), har ret til at deltage i beslutninger vedrørende gravstedets brug, og som har ansvar for de individuelle elementers pleje og vedligeholdelse. Alle de brugsberettigede til et gravsted fremgår ikke nødvendigvis af gravstedsbrevet.
Brugsret	Brugsretten omfatter retten til at anvende gravstedet i den aktuelle brugsperiode. Brugsretten kan fornyes efter brugsperiodens ophør, og den kan reserveres på forhånd.
Ydelse	En ydelse er en opgave, som kirkegården udfører for de brugsberettigede. Ydelserne kan være obligatoriske eller valgfrie.
Gravstedsaftale	Aftale mellem de brugsberettigede og kirkegård om levering af valgfrie

ydelser. Hvis gravstedsaftalen gælder mere end et år, er der tale om en legataftale.

Legataftale	Gravstedsaftale om levering af en valgfri ydelse over et længere åremål.
Takster	Takster er priser for ydelser. Takster fastsættes for kirkegårdens almindelige ydelser efter deres kostpris. Andre ydelser som f.eks. anlæg af gravsteder kan udføres af kirkegårdens personale efter regning.
Ydelser efter regning	Ydelser hvor der ikke er fastsat en takst, men hvor forbruget af tid og materialer er bestemmende for prisen.
Timekostpris	Den timepris der anvendes i forbindelse med aftale om ekstra ydelser efter regning.
Obligatoriske ydelser eller erhvervelsesydelser	Ydelser som er obligatoriske ved erhvervelse af brugsret til en eller flere gravpladser. Herunder brugsretten til gravpladsen samt de fælles elementer, som stilles til rådighed i det pågældende gravanlæg.
Gravstedsydelser	Valgfrie ydelser som knytter sig til de individuelle elementers og gravsteders anlæg og drift.
Pyntningsydelser	Valgfrie ydelser som knytter sig til pyntning af individuelle elementer og gravsteder.

E: Begreber til beskrivelse af kvalitet og tilstand samt udførelse og drift

Plejeudtryk	Den karakter som tilstræbes for et element eller et delområde. Plejeudtrykket har ofte en nær sammenhæng med den arbejdsindsat, der er nødvendig for at opnå den ønskede tilstand.
Haveudtryk	Haveudtryk er et præcist, kultiveret udtryk.
Parkudtryk	Parkudtryk er et robust, kontrolleret udtryk.
Naturudtryk	Naturudtryk er et selvgroet udtryk.
Tilstandskrav	Tilstandskrav er de krav, der stilles til et elements tilstand. Tilstandskravene kan rette sig mod elementets fysiske fremtræden, eller de kan være funktionskrav, som retter sig mod den brug som elementet skal understøtte.
Udførelseskrav	Udførelseskrav er krav til udførelsen af pleje, vedligeholdelse, opgaver eller ydelser, f.eks. at græsset skal slå 20 gange i løbet af vækstsæsonen med en cylinderklipper.
Pleje	De arbejds gange som er nødvendige, for at et grønt element har den ønskede udvikling. Pleje kræver forståelse for planters vækstkrav og udvikling.

Vedligeholdelse	De arbejdsgange som er nødvendige for at sikre funktionen og modvirke forfald af et gråt element.
Fjernelse af affald	Ved fjernelse af affald mv. forstås de arbejdsgange, som er nødvendige for at holde kirkegården fri for affald mv.
Standardpleje/ -vedligehold/-opgaver	Opgaver som normalt udføres rutinemæssigt på det velfungerende element.
Ekstrapleje/ -vedligehold/-opgaver	Opgaver som normalt ikke skal udføres for at opnå den ønskede tilstand, eller som skal udføres sjældent ved behov.
Etableringspleje	Opgaver som normalt skal udføres i forbindelse med grønne elementers etablering.

F: Begreber der definerer gartneriske arbejdsprocesser og materialer

Klipning – græs	Klipning af græs foretages på plæner med cylinder- eller rotorklippere. Materialet findeles ofte i processen.
Slåning	Slåning foretages på græselementer med langt græs. Slåningen kan efterlade græsset helt eller findele det. Visse typer maskiner til slåning kaldes klippere, f.eks. finger- og slagleklippere.
Stikning – græs	Stikning eller kantskæring udføres på græs for at forhindre græsfladen i at gro ind i andre elementer og for at holde en præcis kant. Stikning kan udføres med spade eller med særlige redskaber.
Vertikalskæring	Udføres med særligt maskineri med lodrette, roterende knive, hvorved dødt materiale fjernes. Vertikalskæringen åbner for lys og luft og forbedrer derved græssets vækstbetingelser.
Topdressing	Spredning af sand, eventuelt blandet med muld, over en græsplæne for at forbedre jordstrukturen og dermed græssets vækstbetingelser.
Beskæring	Ved beskæring forstås beskæring af vedplanter, hvor der tages individuelt stilling til afklipningsstedet for den enkelte gren eller kvist.
Fornyelses- og opretningsbeskæring	Beskæring af vedplanter med det formål at fremme fornyelse af udlevet grenvækst eller rette op på u hensigtsmæssig udvikling.
Klipning – vedplanter	Ved klipning forstås formning af vedplanter, hvor der ikke tages individuelt stilling til afklipningsstedet for den enkelte gren eller kvist.
Afpudsning	Ved afpudsning forstås løbende mindre fjernelse af visne blomster, blade eller kviste, enten for at fremme blomstring mv. eller for at trimme elementets udseende.

Fritrumsprofil	Fritrumsprofilen er den højde over og bredde, som friholdes for beplantning mv. for at sikre en sikker og behagelig afvikling af færdsel eller forholdet til anden vegetation.
Rodukrudt	Rodukrudt betegner uønskede plantearter som spreder sig kraftigt ved rodskud.
Plantekvalitet	Kvaliteten af planter som leveres til nyplantninger. Kontrol omfatter rette størrelse og sort, livskraftighed, tegn på udtørring eller andre skader mv.
Forsegling af belægninger	På belægninger kan det være nødvendigt at forsegle revner og huller hvor vand ellers vil kunne ledes ned til bærelaget. Metoden afhænger af belægningsmaterialet.
Fugemateriale	Oftest sand eller grus til fyldning af fuger i en belægning. Fugematerialet skal låse sten eller fliser i forhold til hinanden, give belægningen styrke og forhindre vand i at trænge ned i bærelaget.
Overslæbning	Overslæbning foretages med slæbeplanke eller lignende på løse belægninger for at rette mindre ujævnheder op og bekæmpe ukrudt. Overslæbning bruges, hvor rivning ikke er hensigtsmæssigt.
Toplag	Det øverste lag i en løs belægning, som regel et tyndt lag af grus, som dækker over belægningens bærende lag.
Løvsugning	Opsamling af løv med sugeaggregat.
Grus og sand	Betegnelserne sand, grus, sten og skærver bruges forskelligt i forskellige egne af landet. I kvalitetsbeskrivelser og praktisk håndbog følges den almindelige brug i anlægsbranchen, hvor grus ofte betegner materialer, som hovedsagelig består af partikler med en kornstørrelse mellem 0,06 og 60 mm, og hvor sand ofte bruges om de fineste grusmaterialer med en kornstørrelse op til 2 mm.
Perlesten	Betegner i forbindelse med kirkegårde grus af afrundede materialer i ensartet størrelse og med en vis størrelse.
Skærver	Betegner i forbindelse med kirkegårde og gravsteder knuste materialer i ensartet størrelse over 2 mm.
Jævnhed	En overflades jævnhed betegner, hvor lige den er, og måles som regel med en retskede på tre meter.
Smig	At en hæk eller en terrænmur har smig, betyder at siderne ikke er lodrette, men hælder let indad fra bund til top.
Opspring	Højdeforskel mellem overfladen af to belægningssten eller -fliser som støder op til hinanden.

G: Andre begreber

Reliktplante	På kirkegårdene er reliktplanter oftest gamle kulturplanter, som har overlevet på ekstensivt drevne dele af kirkegården f.eks. kirkegårdsdiger.
Patinere	Alle døde materialer henfalder. Patinering betegner ønskede resultater af henfaldsprocesser.

H: Begreber i forbindelse med planlægning af drift og udvikling

Målsætning	Konkrete mål for kirkegårdens udvikling og drift.
Plejemål	Mål for plejeindsatsen på kortere og længere sigt.
Udviklingsmål	Mål for udvikling, forandring, tilpasning eller fornyelse af kirkegården som helhed eller for udvalgte delområder.
Plejeplan	Plan – kort, beskrivelse og tekstark – der redegør for det ønskede udtryk formuleret som mål og tilstandskrav for kirkegårdens drift.
Bevaringsplan	Langsigtet plan som beskriver mål og strategi for kirkegården med særligt fokus på bevaring.
Udviklingsplan	Langsigtet plan som beskriver mål og strategi for kirkegården med særligt fokus på udvikling og fornyelse.
Etableringsfase	Den første periode i et grønt elements levetid, hvor en særlig pleje er påkrævet, for at elementet kan etablere og udvikle sig mod den tilstand og det udtryk som er ønsket. Længden af etableringsfasen er afhængig af plantevalg, plantematerialets kvalitet og af de lokale vækstbetingelser.
Funktionsfase	Den anden periode i et grønt elements levetid. Her er standardplejen som regel tilstrækkelig for at opnå og fastholde den ønskede tilstand.
Forfaldsfase	Den tredje fase i et grønt elements levetid er den, hvor elementet er ved at være udlevet eller har været udsat for manglende pleje. Selv med tillægspleje kan det være svært at opnå den ønskede tilstand, og der kan være behov for opretning, udvikling eller nyetablering af elementet.
Opretning	Opretning er nødvendigt ved elementer, hvor det ikke længere er muligt at opnå den ønskede tilstand med standardpleje eller udvidet pleje. Målet med en opretning er at bringe elementet tilbage til den ønskede tilstand.
Udvikling	Udvikling bruges i forbindelse med pleje, hvor der ønskes en udvikling af elementet hen mod en anden tilstand end den nuværende beskrevne. Målet med en udvikling er at ændre på elementets tilstand gennem en udviklingsproces.

Nyetablering

Ved nyetablering forstås en rydning af et eller flere gamle elementer og en efterfølgende etablering af et eller flere nye elementer.

Omlægning og regulering

Anlægs- eller udviklingsarbejder hvorunder kirkegårdens indretning eller struktur ændres.

Litteratur

Birkerød Kommune (2008):

Særlig arbejdsbeskrivelse for kommunens kirkegårde. Tilgængelig elektronisk på www.ubudsportalen.dk.

Kirkeministeriet:

Cirkulære nr. 78 af 9. april 1965 om vedligeholdelse og opsætning af stengærder.

Guldager, Susanne (2006):

Plejhåndbog for Ringsted-Sorø Provstis kirkegårde.

Guldager, Susanne, Elkjær, Jørgen Ravn & Kjølner, Christian Philip (2008):

Driftsstyring på kirkegårde – nøgletal til belysning af kirkegårdenes forvaltning. Arbejdsrapport Skov & Landskab nr. 45-2008.

Guldager, Susanne, Kristoffersen, Palle & Kjølner, Christian Philip (2009):

Praktisk håndbog i kirkegårdsdrift. Kirkeministeriet, Foreningen af Danske Kirkegårdsledere og Skov & Landskab, Københavns Universitet.

Holgersen, Søren & Dam, Torben (2002):

Befæstelser, Grønt Miljø 2002.

Hvass, Niels & Kristoffersen, Palle (2000):

Beskæring af træer, Dansk træplejeforening 2000.

Juul, Jens Ole; Bjerregaard, Søren & Dam, Torben (1998):

Kvalitetsbeskrivelser for drift af grønne områder, Forskningscenteret for Skov & Landskab, Hørsholm 1998.

Jørgensen, Kim Tang (2002):

Pleje af grønne områder, Danske anlægsgartnere (DAG), forlaget Grønt Miljø 2002.

Jørgensen, Kim Tang, Stausholm, Anne Fischer & Holgersen, Søren (2006):

Normer og vejledning for anlægsgartnerarbejde. Danske Anlægsgartnere (DAG).

Kirkeministeriet (1977) :

Cirkulære om brugsret til gravsteder, nr. 168, 5.8. 1977.

Kirkeministeriet (1987):

Vejledning om registrering af gravminder.

Kirkeministeriet og Center for Skov, Landskab og Planlægning (2000):

Ukrudtsbekæmpelse på kirkegårde. Tilgængelig elektronisk på www.km.dk.

Kirkeministeriet:

De vigtigste arbejdsmiljøopgaver i kirker og på kirkegårde. Tilgængelig elektronisk på www.folkekirkenspersonale.dk/arbejdsmiljoe.

Kirkeministeriet:

Kirkeministeriets tilgængelighedskrav. Tilgængelig elektronisk på www.tilgaengelighed.km.dk.

Kristoffersen, Palle (2004):

Byens træer: Beskæringsvejledning, Københavns Kommune, Vej og Park 2004.

Odense Kommune (2003):

Kvalitetshåndbog: Kvalitetsbeskrivelse for drift af grønne områder. Park-og Vejafdelingen, Parksektionen, Odense kommune 2003. Den seneste version er tilgængelig elektronisk på: www.odense.dk > bymiljø > parker og natur > drift og vedligehold.

Thuesen, Katrine (2003):

Stauder på kirkegårde. Arbejdsrapport nr. 42, Skov & Landskab (FSL), Hørsholm, 2003. Tilgængelig elektronisk på www.sl.life.ku.dk og www.km.dk.

Tidligere udkomne rapporter i Park- og Landskabsserien:

- Nr. 13 • 1997 Fortegnelse over kårede, udpegede og fremavlede frøkilder af træer og buske til landskabsformål
- Nr. 14 • 1997 Trærødder i afløbsledninger
- Nr. 15 • 1997 Driftsfællesskaber ved forvaltning af naturområder
- Nr. 16 • 1997 Status for 21 jyske læhegn
- Nr. 17 • 1998 Større trafik anlæg som barrierer for rekreativ brug af landskabet
- Nr. 18 • 1998 Kompost til have- og parkbrug
- Nr. 19 • 1998 Kompost til topdressing og gødskning af boldbaner
- Nr. 20 • 1998 Plantningsforsøg med træer og buske i Hedeland
- Nr. 21 • 1998 Amternes naturpleje
- Nr. 22 • 1998 Grøn struktur i byøkologisk perspektiv
- Nr. 23 • 1999 Ukrudtbekæmpelse på kirkegårde
- Nr. 24 • 1999 Registrering af bytræer
- Nr. 25 • 1998 Landbrug og landskabsæstetik
- Nr. 26 • 1999 Økologiske muligheder i byens grønne struktur
- Nr. 27 • 2000 Landbrugeren som forvalter af vedvarende græsarealer
- Nr. 28 • 2001 Forbruget af træer og buske i Danmark
- Nr. 29 • 2001 Pesticidfri ukrudtbekæmpelse på naturstensbelægninger
- Nr. 30 • 2001 Egeprovenienser til landskabsbrug
- Nr. 31 • 2001 Rekreativ brug af byens grønne områder
- Nr. 32 • 2001 Anden generation løvtrælæhegn
- Nr. 33 • 2001 Indikatorer for kulturmiljø og landskab under forandring
- Nr. 34 • 2001 Græsning på ekstensivt drevne naturarealer – Effekter på stofkredsløb og naturindhold
- Nr. 35 • 2002 Design og plantevalg i bredere løvtræslæhegn
- Nr. 36 • 2003 Generelle indikatorer for kulturmiljøers og enkeltmonumenters tilstand
- Nr. 37 • 2004 Udvikling af bynaturindeks (BNI) – Naturvurdering i Københavns Kommune
- Nr. 38 • 2005 Fremtidsscenarier for kulturlandskabets udvikling
- Nr. 39 • 2006 Byens landskaber i børneperspektiv
- Nr. 40 • 2008 Natur og sundhed

Skov & Landskab
Københavns Universitet
Rolighedsvej 23
1958 Frederiksberg C
Tlf. 3533 1500
sl@life.ku.dk
www.sl.life.ku.dk

Nationalt center for
forskning, uddannelse og
rådgivning i skov
og skovprodukter,
landskabsarkitektur og
landskabsforvaltning,
byplanlægning og bydesign